

PRŮVODCE

legálním užíváním obrazových
a jiných netextových zdrojů

JAK TO DĚLAT SPRÁVNĚ

Praha 2021

Má smysl číst tohoto Průvodce?

„Ano!“¹

1. KEROUAC, J. *Na cestě: Rukopisný svitek*. Praha: Argo, 2009. ISBN 978-80-257-0170-6. S. 266.

PRŮVODCE

legálním užíváním obrazových
a jiných netextových zdrojů

JAK TO DĚLAT SPRÁVNĚ

Praha 2021

Kolektiv autorů

Vysoká škola chemicko-technologická v Praze

Ing. Eva Dibuszová, Ph.D. - koordinace

Mgr. Lenka Muroňová

Mgr. Zuzana Steklá

Ing. Jiří Jirát, Ph.D.

Ing. Šárka Vršníková

Janáčkova akademie múzických umění

doc. MgA. Marek Hlavica, Ph.D.

Mgr. Martin Prokeš

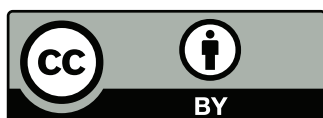
Mgr. Terezie Vojtíšková

Masarykova Univerzita

Mgr. Bc. Kristýna Sekyrová

Publikace byla vydána za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a je jedním z výstupů v centralizovaném rozvojovém projektu MŠMT-12222/2019-3 „**Posilování akademické integrity studujících vysokých škol se zaměřením na rizika a příležitosti distančních metod vzdělávání a hodnocení**“.

Text byl připomínkován zástupci institucí zapojených do projektu.

Užití tohoto díla se řídí mezinárodní licencí Creative Commons Attribution License 4.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), která umožňuje neomezené využití, distribuci a kopírování díla pomocí jakéhokoliv média, za podmínky řádného uvedení původních autorů a zdroje.

DIBUSZOVÁ, Eva a kol. *Průvodce legálním užíváním obrazových a jiných netextových zdrojů: Jak to dělat správně* [online]. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, 2021, 58 s. [cit. 2022-02-03]. ISBN 978-80-7592-115-4. Dostupné z: <http://vydavatelstvi.vscht.cz/mc/7592-115-4>

ISBN 978-80-7592-115-4 (pdf)

ISBN 978-80-7592-114-7 (brož., B5)

ISBN 978-80-7592-123-9 (brož., A4)

Předmluva

Vážené studentky, vážení studenti,

nejspíš už jste to zažili: píšete odborný text (studii, seminárku, diplomku apod.) a chcete jej doprovodit např. obrázkem. Vtom znejistíte a začnou vám hlavou poletovat spousty otázek: Mohu ho použít celý? Neměl bych „ocitovat“ jen část? Musím k použití obrázku získat svolení autora? Jak správně uvést odkazy na zdroj u reprodukcí uměleckých děl? Za jakých podmínek mohu použít vlastní fotografie pořízené v prostorách cizí organizace? Mohu použít fotografie, na kterých jsou vyfoceni cizí lidé?

Odpovědi na tyto a mnohé další otázky se snaží poskytnout náš Průvodce, který nabízí **radý** a **doporučení**, jak při psaní studentských prací legálně využívat netextové zdroje.

Co jsou to netextové zdroje? Vše, co může být ve vašich pracích použito a co současně není textem. Takže fotografie, kresby, technické nákresy, grafy, infografiky, piktogramy, tabulky, mapy, multimediální zdroje apod.

A co je to studentská práce? Nejčastěji kvalifikační práce (bakalářská, diplomová, disertační), ale také jakýkoli odborný text, vystoupení na konferenci či třeba seminární práce. V našem průvodci se nebudeme věnovat „netextovým“ druhům studentských prací, jako jsou například umělecké projekty (filmy, divadelní inscenace, výtvarná a architektonická díla apod.). Podmínky pro užití netextových zdrojů v těchto pracích jsou natolik specifické, že přesahují možnosti i účel našeho Průvodce.

Průvodce navazuje na publikaci *Jak se vyhnout plagiátorství* z roku 2020 (je dostupná na www.akademickaetika.cz), která se věnovala používání cizích textových zdrojů, především jejich citování a předcházení plagiátorství. Náš Průvodce má však mnohem větší záběr. Existuje velké množství rozmanitých typů netextových zdrojů a jejich používání se dotýká daleko většího množství otázek souvisejících zejména s ochranou autorských (osobnostních i majetkových) práv, ale také s ochranou osobnosti, obchodního tajemství apod.

Problematika, které se věnujeme, je velmi široká a není v možnostech ani silách autorů detailně přiblížit a obsáhnout všechny její aspekty, odpovědět na všechny otázky, ani vyřešit veškeré problémy na které můžete narazit. Průvodce berte jako úvod do dané problematiky. I když nabízí obecná řešení problémů, se kterými se budete pravděpodobně setkávat nejčastěji, je třeba si uvědomit jedinečnost kontextu každé situace a vliv, který může mít na finálně zvolené řešení.

Pokud vám tedy náš Průvodce neposkytne uspokojivou nebo úplnou odpověď na vaše otázky či si nebudete jisti, zda postupujete správně, obraťte se na svého školitele/vyučujícího/vedoucího práce, který se spolu s kompetentními osobami (právníky nebo jinými odborníky) vaší školy pokusí najít správná řešení.

Publikace je určena především studentům, ale nepochybně ji využijí i akademičtí pracovníci a výzkumníci, kteří při psaní odborných textů narážejí na podobné problémy a otázky.

Věříme, že vám Průvodce pomůže a usnadní vaši práci. Přejeme vám hodně radosti z bádání a spoustu mimořádných objevů.

Autoři

Obsah

Předmluva	3
Jak s průvodcem pracovat	6
1 PRŮLET TEORIÍ aneb bez znalosti základních pojmů se daleko nedostanete!	8
1.1 Autorské dílo	8
1.2 Autor	11
1.3 Autorská práva	13
1.4 Školní dílo	18
1.5 Licence	19
1.6 Rozmnoženina/reprodukce autorského díla	19
2 JAK NA TO V PRAXI aneb netextové zdroje snadno a rychle	20
2.1 POUŽÍVÁM CIZÍ NETEXTOVÝ ZDROJ	20
2.1.1 Za jakých podmínek mohu použít cizí netextové zdroje?	20
2.1.2 Kdy NEPOTŘEBUJI souhlas autora nebo jiného nositele práv?	20
2.1.2.1 Netextový zdroj není autorským dílem	20
2.1.2.2 Volná autorská díla	21
2.1.2.3 Užití netextového zdroje na základě výjimek a omezení autorského práva	21
2.1.2.4 Další zákonné licence	31
2.1.3 Když POTŘEBUJI souhlas autora nebo jiného nositele práv	33
2.1.3.1 Individuální licence	34
2.1.3.2 Veřejné licence	36

2.1.4	Odkud mám nebo kde seženu netextové zdroje?	40
2.1.4.1	VÍM odkud netextový zdroj pochází	40
2.1.4.2	NEVÍM odkud netextový zdroj pochází / HLEDÁM netextový zdroj	44
2.1.5	Co se stane, když poruším autorská práva někoho jiného	45
2.1.5.1	Jaké právní dopady může mít porušení cizích autorských práv?	45
2.1.5.2	Jak na porušování cizích autorských práv nahlíží akademická obec?	46
2.1.5.3	Může mít neetické chování dopady na mou akademickou pověst či profesní budoucnost?	46
2.2	POUŽÍVÁM VLASTNÍ NETEXTOVÝ ZDROJ	47
2.2.1	Je možné v souvislosti s tvorbou a užitím vlastního netextového zdroje zasáhnout do cizích práv?	47
2.2.1.1	Jak mohu zasáhnout do cizích autorských práv	47
2.2.1.2	Ochrana osobnosti	49
2.2.2	Jak chránit vlastní netextový zdroj?	51
2.2.2.1	Důkazy v případných sporech o autorství	51
2.2.2.2	Označení díla	52
2.2.2.3	Stanovení podmínek užití díla	52
2.2.2.4	Ochranná známka	53
2.2.3	Co dělat v případě neoprávněného užití mého netextového zdroje?	53
	Závěr	55
	Pokud chcete vědět víc	55
	Rejstřík	56

Jak s Průvodcem pracovat?

Připravte se na to (aniž bychom vás chtěli strašit), že vás nečeká úplně lehké čtení. Nicméně jako vysokoškolští studenti byste měli být na jistou odbornou úroveň textů zvyklí. Je potřeba si uvědomit, že se spolu pouštíme na tenký led autorskoprávní problematiky, na kterém, bez minimálního teoretického základu a odkazů na příslušné zákony, snadno uklouzneme. Věříme, že vám Průvodce poskytne základní vhled do dané problematiky, který se vám bude bezesporu hodit jak při studiu, tak i v praxi.

Průvodce je členěn do dvou hlavních kapitol: **teoretické** a **praktické**. Tyto kapitoly jsou pro lepší orientaci číslované. Další kapitoly, nečíslované, jsou rovněž pro práci s Průvodcem důležité. Zejména pak **Rejstřík pojmů**, který vám umožní rychle dohledat konkrétní pojem či oblast, kterou v souvislosti s legálním použitím netextového zdroje právě řešíte.

Někteří z vás se pustí do čtení Průvodce od začátku do konce. V tom samozřejmě nikomu nebráníme. Naopak, tento přístup k textu je vhodný především pro ty z vás, kteří si jej rádi celý přečtou, zvýrazní si důležité pojmy či pasáže a pak se ke konkrétní problematice podle potřeby vracejí. Pro ty z vás, kteří budou chtít Průvodce po prvních stránkách čtení zahodit s tím, že jeho obsah je příliš složitý, jsou tu pomocníci, kteří vás nasměrují a textem provedou. Těmito pomocníky jsou: **Obsah**, série navigačních **Ikona**, již zmiňovaný **Rejstřík pojmů** a tři **Rozhodovací schémata**, uvedená v praktické kapitole, která vám pomohou se zorientovat ve které fázi „problému“ se nacházíte a jak jej správně uchopit a vyřešit.

Než se však pustíte do vlastní četby, seznamte se nejprve s obsahem pojmů **netextový zdroj** a **studentská práce**, které jsme pro účely Průvodce definovali. Celý text se totiž točí právě kolem těchto dvou pojmů.

Co si mohu představit pod pojmem **netextový zdroj**?

Jak již bylo řečeno v předmluvě, jedná se o materiály, které **nejsou psaným textem**, ale můžete je použít ve své studentské práci.

Pro účely Průvodce jsme pod pojem **netextový zdroj** zahrnuli:

Kresbu, ilustraci, fotografii, piktogram, technický náčrt, graf, schéma (matici), tabulku a její obsah, mapu, notový zápis, infografiku a multimediální zdroj a další podobné materiály.

Co si mohu představit pod pojmem **studentská práce**?

Pro účely Průvodce jsme pod pojem **studentská práce** zahrnuli tyto textové práce:

- 📄 **Kvalifikační práce**
 - *bakalářská práce (kvalifikační výstup bakalářského studia),*
 - *diplomová práce (kvalifikační výstup inženýrského a magisterského studia),*
 - *disertační práce (kvalifikační výstup doktorského studia),*
 - *rigorózní práce (kvalifikační výstup uchazečů o tzv. malý doktorát na vysokých školách).*

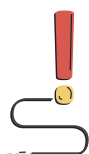
- ☹️ **Publikační výstupy**
 - odborný článek (v odborném časopise nebo na jiné odborné platformě),
 - příspěvek do konference (v podobě přednášky, prezentace, posteru, příspěvku do konferenčního sborníku apod.).
- ☹️ **Seminární práce** (kvalifikační výstup odborného předmětu ve formě textu, prezentace apod.).

Pro účely Průvodce **nepovažujeme** za studentskou práci:

- ☹️ **Výstupy ze zkoušek** (písemně zpracovaný výstup, test apod.) a **patenty**.

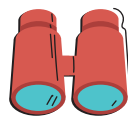
Seznam ikon

Při četbě Průvodce často narazíte na texty označené speciálními **ikonami**. Ty by vám měly usnadnit orientaci v textu.

POZOR

Jedná se o text, kterému je vhodné věnovat zvláštní pozornost.

DETAILNĚJI

Touto ikonou jsou označeny pasáže, které se konkrétní problematikou zabývají hlouběji.

DOPORUČENÍ

Označuje část textu, která obsahuje nějaký praktický tip nebo doporučení.

ODKAZ NA ZÁKON

Ikonu paragrafu naleznete u odstavců, které odkazují na konkrétní zákon.

Seznam zkratk

- AutZ** Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), v platném znění
- OZ** Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, v platném znění
- TZ** Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění
- ZOZ** Zákon č. 441/2003 Sb. o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ochranných známkách), v platném znění
- ZVŠ** Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), v platném znění

1 PRŮLET TEORIÍ aneb bez znalosti základních pojmů se daleko nedostanete!

Průlet teorií vás vrhne přímo do výkladu základních pojmů autorského zákona. Neděste se a nenechte se odradit jejím obsahem i rozsahem. Všichni víme, že teorie a praxe jsou spojené nádoby. Nechceme po vás, abyste se jednotlivé pojmy autorského zákona nabiflovali, ale naopak, abyste se s nimi seznámili a pomocí příkladů se je snažili lépe pochopit. Při studiu praktické části Průvodce se pak budete moci k jednotlivým pojmům vracet a reálně je ověřovat. Jedině tak si osvojíte, jak legálně používat netextové zdroje ve svých pracích.

1.1 Autorské dílo

Autorské dílo – je dílo literární a jiné dílo **umělecké nebo vědecké**, které je **jedinečným výsledkem tvůrčí duševní činnosti autora** a je vyjádřeno v jakékoliv **objektivně vnímatelné podobě** včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, **bez ohledu na jeho rozsah, účel či význam**.

§ 2 AutZ

Pro ilustraci:

*Autorským dílem **není** hokejový výkon Jaromíra Jágra, protože se nejedná o výtvar umělecký či vědecký. Sportovní výkony, byť sebelepší a sebekrásnější, nejsou autorskými díly.*

*Autorským dílem **není** ani vize krásné stavby, kterou nosíte zatím jen ve své hlavě, protože dokud není zaznamenána na nějakém médiu, neexistuje v objektivně vnímatelné podobě.*

*Autorským dílem **je** socha vysekaná z ledu, přestože na jaře roztaje, protože existovala v objektivně vnímatelné podobě alespoň dočasně.*

Postavíte-li si na zahradě sněhuláka, velmi pravděpodobně se o autorské dílo jednat nebude, protože nepůjde o jedinečný výsledek tvůrčí duševní činnosti, ale o milióntou variantu sněhuláka složeného ze tří koulí, jedné mrkve a jednoho hrnce.

Autorským dílem je podle autorského zákona zejména autorské dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, hudební, dramatické a hudebně dramatické, choreografické a pantomimické, fotografické a vyjádřené postupem podobným fotografii, audiovizuální (např. videoklip či film), výtvarné (např. malířské, sochařské, grafické), architektonické včetně urbanistického, kartografické a autorské dílo užitého umění.

§ 2 odst. 1 AutZ

Autorským dílem není podle autorského zákona zejména námět autorského díla sám o sobě, denní zpráva nebo jiný údaj sám o sobě, myšlenka, postup, princip, metoda, objev, vědecká teorie, matematický a obdobný vzorec, statistický graf a podobný předmět sám o sobě.

§ 2 odst. 6 AutZ

POJMOVÉ ZNAKY AUTORSKÉHO DÍLA

Dílo můžeme nazvat autorským dílem pouze pokud splňuje všechny následující pojmové znaky:

1. Je výsledkem tvůrčí duševní činnosti autora.
2. Vzniklo v oblasti umělecké či vědecké.
3. Je jedinečné.
4. Je vyjádřené v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě, byť jen pomíjivé.

Jsou-li tyto body (pojmové znaky díla) naplněny, jedná se o autorské dílo automaticky ze zákona, dílo tedy není třeba nikde registrovat (např. u kolektivního správce nebo notáře) ani nějak označovat (např. ©), aby získalo autorskoprávní ochranu.

Pojmové znaky díla detailněji

Tvůrčí duševní činnost autora:

- ☹ může probíhat i za použití techniky (vč. software), nemůže však jít o výsledek autonomní činnosti techniky samotné,
- ☹ může spočívat i v tvůrčím uspořádání děl (souborné dílo), tvůrčí však není např. pouhé administrativní uspořádání (např. seřazení došlé pošty podle data doručení),
- ☹ může spočívat i v tvůrčím zpracování díla jiného, včetně překladu,
- ☹ **nemůže** spočívat v činnosti, jejíž výsledek je už předem určen (např. restaurování, tvorba reprodukce díla).

§ 2 AutZ

Pro ilustraci:

Když se restaurátor snaží maximálně věrně obnovit podobu obrazu, výsledek jeho restaurování není autorským dílem restaurátora. Nicméně, je-li výsledek restaurátorské činnosti obdobný působení Mr. Beana na obraz Whistlerova matka, může jít o autorské dílo, současně ale půjde o restaurátorský exces.

Příklad restaurátorského excesu

Umělecké dílo je dílo, které má estetickou hodnotu (byť by bylo o hnusu).

Vědecké dílo je dílo, které přispívá k poznání či přiblížení se pravdě (byť třeba jen ukazuje, kudy cesta nevede).

Jedinečnost díla se odvíjí od míry tvůrčí invence autora. Míra tvůrčí invence musí být taková, aby její výsledek byl opravdu jedinečný, unikátní.

Pro ilustraci:

Namalujete-li kopii obrazu Slunečnice od Vincenta van Gogha, nebude kopie autorským dílem. Kopie ze své podstaty nejsou jedinečné, nejsou výsledkem tvůrčí invence.

Pokud však obraz Slunečnice použijete jako inspiraci ke složení vlastní symfonické básně, pojmový znak jedinečnosti bude naplněn a Vaše skladba autorským dílem být může.

Vyjádření v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě, byť jen pomíjivé

Řečeno prostě: dílo se stává autorským dílem v okamžiku, kdy je vyjádřeno tak, že je schopen jej vidět, slyšet nebo jiným způsobem **lidskými smysly objektivně vnímat** jakýkoli člověk, byť by to byl jen samotný autor.

Pro ilustraci:

*Vědecký článek, který napíšete tzv. do šuplíku, **může** být autorským dílem, přestože jeho text neviděl nikdo jiný než Vy.*

*Autorským dílem **nemůže** být píseň, kterou nosíte jen ve své hlavě, protože není vyjádřena v lidskými smysly objektivně vnímatelné podobě.*

*Autorským dílem **nemůže** být chuť potraviny nebo vůně parfému, protože vůni i chuť vnímá každý člověk subjektivně.*

Soudní dvůr EU ve svém rozhodnutí z roku 2018, které se vztahovalo ke sporu výrobců pomazánek Heksenkaas a Witte Wievenkaas nizozemských společností Levola a Smilde, učinil závěr, že identifikace chuti potraviny spočívá na pocitech a chuťových prožitcích, které jsou subjektivní a proměnlivé, a tudíž rozhodl, že **chuť potraviny nemůže být autorskoprávně chráněna.**

1.2 Autor

Autor – je fyzická osoba, která vytvořila autorské dílo.

§ 5 odst. 1 AutZ

Autorem je vždy člověk (fyzická osoba), který autorské dílo vytvořil. Autorem tedy **nemohou** být příroda, náhoda, stroj či zvíře apod.

Pro ilustraci:

Pokud se Váš domácí mazlíček vyválí v akrylových barvách a poté se otře o plátno, autorské dílo nevznikne a váš mazlíček ani Vy jako jeho chovatelé se nestanete autory. Nicméně pokud byste zvíře použili jako „živý nástroj“, např. naaranžovali scénu a nechali je zmáčknout spoušť fotoaparátu, o autorské dílo by se jednat mohlo, šlo by však o autorské dílo člověka, nikoli zvířete.

*Stejně tak autorem **nemůže** být software nebo jiná technologie. Ty mohou pouze posloužit autorovi jako nástroj k vytvoření díla.*

*Autorem **nemůže** být ani právnická osoba (tedy firma, škola nebo instituce), což ale neznamená, že nemůže vykonávat majetková autorská práva k dílu. O majetkových autorských právech se dozvíte více v kapitole Autorská práva, str. 13.*

Všichni jistě víte, že se nestanete autorem obrazu, který jste koupili v galerii, protože jste jej nevytvořili. Nezapomeňte však na to, že se autorem díla nestáváte ani v případě, kdy jej stáhnete z webu nebo oskenujete z knihy. Spousta lidí na tento princip „zapomíná“ a takto získané netextové zdroje používá jako vlastní, což je v rozporu s autorským zákonem.

Spoluautor – autorem díla nemusí být pouze jeden člověk, na jeho tvorbě se může podílet i více lidí. Dílo, které vzniklo společnou tvůrčí činností dvou nebo více autorů, je dílem **spoluautorů**. Autory takového díla nazýváme **spoluautory**.

§ 8 odst. 1 AutZ

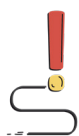
O spoluautorství se nejedná zejména v následujících případech:

1. Výtvořily jednotlivých spoluautorů lze samostatně užít (§ 8 odst. 1 AutZ; pak vznikají díla spojená, případně dílo souborné).
2. Rozpracované dílo jednoho autora dokončí jiný autor bez souhlasu autora původního.
3. Dokončené dílo jednoho autora jiný autor zpracuje (§ 2 odst. 4 AutZ; pak jde o dílo odvozené od díla původního, např. dramatizace nebo překlad románu).
4. Jde o různé druhy děl (např. hudbu a text písně).

O spoluautorství se nejedná ani v případě, kdy se někdo na vzniku díla podílel nikoli činností tvůrčí, ale jen činností výpomocnou (ořezával tužky, zajišťoval občerstvení, poskytl materiál, radu nebo podnět, prováděl administrativní zpracování apod.) (§ 8 odst. 2 AutZ).

Spoluautoři musí vůči ostatním jednat společně a nerozdílně – jako mušketýři, jeden za všechny, všichni za jednoho. Nic však nebrání tomu, aby se spoluautoři vzájemně zastupovali (např. dva spoluautoři dají třetímu plnou moc, aby za ně uzavřel licenční smlouvu k jejich společnému dílu).

Pro rozhodování spoluautorů o nakládání s jejich společným dílem platí **princip jednomyslnosti**. Každý ze spoluautorů má tedy právo veta bez ohledu na velikost jeho spoluautorského podílu. Výjimkou je případ, kdy některý ze spoluautorů brání ostatním v nakládání s dílem bez vážného důvodu (např. svévolně nebo dokonce v úmyslu poškodit ostatní spoluautory tím, že jim zabrání vydat dokončený článek) (§ 8 odst. 4 AutZ). V takovém případě se ostatní spoluautoři mohou obrátit na soud, aby nahradil projev spoluautora, který jim v nakládání s dílem brání.

Také studentské práce mohou být dílem spoluautorů, tj. vzniknout společnou činností skupiny studentů, studenta/studentů a vyučujícího/vyučujících. To nepředstavuje problém z hlediska práva autorského. Může to však být problém z hlediska plnění pracovních povinností vyučujícího a studijních povinností studenta, jde-li o práce, kterými má student prokázat své vlastní znalosti, schopnosti a dovednosti. Jedná se zejména o tzv. kvalifikační práce (bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní), při jejichž tvorbě má vyučující studenta pouze vést. Vybočí-li vedoucí práce ze své role a stane se spolu se studentem spoluautorem takové práce, jde o exces, který může být kvalifikován i jako porušení pracovních povinností vyučujícího. Odevzdá-li student jako svou vlastní práci dílo, jehož není výlučným autorem, půjde o porušení jeho studijních povinností, které může mít za následek neobhájení např. bakalářské, diplomové práce či disertační práce, disciplinární odpovědnost a případně vyslovení neplatnosti vykonání státní zkoušky nebo její součásti (tzv. odebrání titulu). Jak u vyučujícího, tak u studenta může jít také o porušení etického kodexu dané vysoké školy.

1.3 Autorská práva

Autorská práva – jsou práva, která získává autor ke svému autorskému dílu v okamžiku, kdy dílo naplní všechny pojmové znaky autorského díla. Autorská práva zahrnují práva **osobnostní** a **majetková**.

§ 10 AutZ

Osobnostní autorská práva autorovi zaručují:

- právo rozhodnout o zveřejnění díla,
- právo osobovat si autorství díla,
- právo na nedotknutelnost díla.

Autor se svých osobnostních autorských práv **nemůže** vzdát či je převést na někoho jiného (a to ani za úplatu), **může** však udělit jiným osobám souhlas k zásahu do nich (např. k překladu, přepracování, zfilmování románu apod.). Tato práva zanikají smrtí autora, ani pak se ale jiná osoba nesmí za autora vydávat.

Pro ilustraci:

Pokud napíšete odborný článek, nikdo jej nesmí bez vašeho souhlasu zveřejnit.

Namalujete-li obraz, můžete jej prodat. Nemůžete však prodat své autorství jiné osobě, která by se následně za autora vydávala.

Složíte-li píseň, nesmí ji bez vašeho souhlasu nikdo upravit.

Bude-li se po Vaší smrti někdo vydávat za autora Vašeho díla nebo jej užije způsobem snižujícím jeho hodnotu, mohou se osoby Vám (autorovi) blízké, sdružení autorů nebo příslušný kolektivní správce domáhat ochrany Vaší památky.

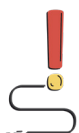
Osobnostní autorská práva detailněji

Právo rozhodnout o zveřejnění svého autorského díla

Každý autor má právo rozhodnout o zveřejnění svého autorského díla, tj. vypuštění díla mimo svou soukromou sféru. Zveřejněním se rozumí první oprávněné zpřístupnění díla veřejnosti např. uvedením v rámci koncertu, vydáním knihy nebo zpřístupněním na internetu.

§ 4 AutZ

Z tohoto pravidla však existují výjimky a některé z nich se vztahují i na vás studenty. Když vytvoříte a obhájíte závěrečnou práci, vysoká škola ji zveřejní ve své databázi kvalifikačních prací, aniž by k tomu potřebovala váš souhlas (povinnost zveřejnit kvalifikační práci jí ukládá vysokoškolský zákon). Povinnost zveřejnění se vztahuje na práce bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní.

§ 47b ZVŠ

Právo osobovat si autorství zahrnuje právo bránit se tomu, aby si vaše autorství přisvojil někdo jiný. Autor má také právo rozhodnout, zda a jakým způsobem má být jeho autorství uváděno, a to jak při zveřejnění díla, tak při jeho dalším užívání.

§ 7 AutZ

Pro ilustraci:

Pokud napíšete například provokativní sociologickou studii, můžete si zvolit, zda ji zveřejníte pod vlastním občanským jménem, pod pseudonymem nebo jako dílo anonymní. Když se rozhodnete pro anonymní zveřejnění nebo zveřejnění pod pseudonymem, neztrácíte k vydanému textu autorská práva.

I z tohoto pravidla však existují výjimky, a to například u zaměstnaneckých děl. Pokud se zaměstnavatel se zaměstnancem nedohodnou jinak, má se za to, že zaměstnanec (jako autor zaměstnaneckého díla) dal svolení k zveřejnění svého zaměstnaneckého díla pod jménem zaměstnavatele.

§ 58 odst. 4 AutZ

Právo na nedotknutelnost díla spočívá zejména ve výlučném právu autora provádět jakékoliv změny nebo jiné zásahy do svého díla. Změny a jiné zásahy do díla může někdo jiný provádět v zásadě pouze se svolením autora (až na výjimky uvedené níže). Nikdo jiný, než autor také nesmí dílo užit způsobem, který by snížil jeho uměleckou nebo vědeckou hodnotu, např. citací vytrženou z kontextu, vulgárním otextováním láskyplné melodie, znetvořením obrazu.

§ 11 AutZ

Bez svolení autora je možné do autorského díla zasáhnout jen ve výjimečných případech stanovených zákonem:

- a) při úpravách staveb, § 38d AutZ
- b) za účelem karikatury a parodie, § 38g AutZ
- c) pokud byly změny pro autora akceptovatelné při poskytnutí licence, § 2375 OZ
- d) u zaměstnaneckých a kolektivních děl, § 58 AutZ; § 59 AutZ ve spojení s § 58 AutZ
- e) u audiovizuálních děl a děl audiovizuálně užitých.

§ 63 AutZ a § 64 AutZ

Majetková autorská práva – autorovi zaručují právo své dílo užívat (šířit, rozmnožovat, půjčovat, vystavovat apod.) a udělit oprávnění k výkonu tohoto práva jiné osobě, obvykle výměnou za finanční náhradu (viz Když potřebuji souhlas autora nebo jiného nositele práv, str. 33).

§ 12 a násl. AutZ

Autor se svých majetkových práv **nemůže** vzdát nebo je převést na někoho jiného (a to ani za úplatu). Majetková autorská práva trvají po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti, resp. **70 let** od prvního dne roku následujícího po roce, v němž autor zemřel. Smrtí autora tedy nezanikají, ale dědí se.

§ 27 AutZ

Po uplynutí doby trvání majetkových autorských práv se dílo stává **volným** a kdokoli jej může užít, aniž by k tomu potřeboval licenci. I v tomto případě je však třeba respektovat posmrtnou ochranu díla, zejména neužít dílo způsobem snižujícím jeho hodnotu.

§ 28 AutZ a § 11 odst. 5 AutZ

Pro ilustraci:

Pokud chcete ve svém filmu použít píseň Morituri te salutant, měli byste si ověřit, kolik let uplynulo od smrti Karla Kryla (3. 3. 1994). Píseň budete moci bez souhlasu dědiců použít až v roce 2065.

Detaily a specifika určování doby trvání majetkových autorských práv jsou podrobně popsány v § 27 AutZ, jedná se např. o díla, jejichž autor není znám nebo o díla spoluautorů.

Majetková autorská práva detailněji

Právo dílo užít – autor má právo své dílo užít a udělit jiné osobě oprávnění k výkonu práva dílo užít. Jiná osoba může dílo užít bez takového oprávnění pouze v případech stanovených autorským zákonem (viz Užití netextového zdroje na základě výjimek a omezení autorského práva, str. 21) nebo jiným zákonem (např. zveřejňování závěrečných prací podle § 47b ZVŠ), případně soudním rozhodnutím (např. brání-li některý ze spoluautorů bez vážného důvodu nakládání s dílem spoluautorů; viz § 8 odst. 4 AutZ).

Za užití díla ve smyslu autorského zákona se považuje v zásadě jakékoliv užití autorského díla, s výjimkou jeho užití pro osobní potřebu člověka, jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu.

Užití pro osobní potřebu – je takové užití, které slouží konkrétnímu člověku nebo jeho blízkým osobám k soukromým účelům.

Přímý nebo nepřímý hospodářský nebo obchodní prospěch – je pojmem práva EU. Prospěchem je určitá hodnota (peníze, ocenění, prestiž apod.), o kterou se zlepšilo (nebo nezhoršilo) postavení konkrétního člověka.

Hospodářský prospěch je prospěch hmotný, zejména finanční.

Obchodní prospěch je prospěch nehmotný, např. zvýšení prestiže a konkurenceschopnosti.

Za užití díla ve smyslu autorského zákona se považuje zejména:

- 🕒 rozmnožování díla (pořizování kopií pro jiný než soukromý účel, viz odstavec výše),
- 🕒 rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla (prodej, distribuce apod.),
- 🕒 pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla,
- 🕒 půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla,
- 🕒 vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla,
- 🕒 sdělování díla veřejnosti, zejména
 - provozování díla živě nebo ze záznamu a právo na přenos provozování díla,
 - vysílání díla v rozhlasu či televizi,
 - přenos rozhlasového či televizního vysílání díla,
 - provozování rozhlasového či televizního vysílání díla.

§ 12 AutZ

Nabízí se otázka, zda užití cizího autorského díla (obrázku nebo jiného netextového zdroje) ve studentské práci je užitím autorského díla ve smyslu autorského zákona, a zda tedy k takovému užití potřebujete nebo nepotřebujete licenci. Podívejme se na konkrétní příklady:

Pokud si po večerech čtete knihu Audience od Václava Havla, protože máte touhu přečíst si něco nového, neužíváte dílo v autorskoprávním smyslu, jelikož čtení naplňujete jen Vaši soukromou potřebu a jeho účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu.

Když ale výňatky z této knihy zařadíte do své seminární práce Totalitní režimy v krásné literatuře, o autorskoprávní užití již půjde, protože knihu neužíváte jen pro svou soukromou potřebu, ale pro plnění studijních povinností v rámci školy.

Může se stát, že Vás zmiňovaná kniha zaujme natolik, že se rozhodnete ji doporučit všem svým známým. V takovém případě můžete zájemcům půjčit svůj vlastní výtisk, nemůžete ale knihu naskenovat, vyvěsit na internetu a nabízet ke stažení bez omezení.

Užití cizího autorského díla, např. obrázku nebo jiného netextového zdroje, ve studentské práci je užitím díla ve smyslu autorského zákona. Pokud tedy cizí autorské dílo není dílem volným (viz Volná díla, str. 21), **neobejdete** se bez svolení autora či jiného nositele práv (viz Individuální licence, str. 34) nebo bez řádného využití některé ze zákonných licencí (viz Zákonné licence, str. 22).

Dílo vs. nosič

V souvislosti s autorskými právy upozorňujeme, že autorské právo k dílu a vlastnické právo k věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno (nosiči), jsou dvě různá na sobě nezávislá práva. Nositelem vlastnického práva k věci (nosiči) a nositelem autorských práv k dílu, vyjádřenému prostřednictvím nosiče, mohou být různé osoby. Nabytí vlastnického práva k nosiči samo o sobě nevede k nabytí oprávnění dílo užit. Stejně tak, autorské právo k dílu nezaniká zničením nosiče, jehož prostřednictvím je dílo vyjádřeno.

§ 9 odst. 2 a 3 AutZ

Pro ilustraci:

Když si koupíte originál fotografie, nezískáte tím obvykle automaticky právo fotografii užit ve smyslu autorského zákona, např. prodávat její kopie, použít ji ve své studentské práci nebo zpřístupnit veřejnosti prostřednictvím internetu.

Když shoří originál obrazu, autorská práva k obrazu jako autorskému dílu nezanikají. Kdokoliv, kdo by chtěl užit dílo (byť jeho originál již neexistuje), by k tomu potřeboval svolení nositele práv (zpravidla autor) nebo zákonnou licenci (viz Zákonné licence, str. 22). Autor nebo s jeho svolením někdo jiný však může zhotovit repliku (rozmnoženinu) díla, jehož originál byl zničen, viz např. Fontána Duchamp ([https://cs.wikipedia.org/wiki/Font%C3%A1na_\(Duchamp\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Font%C3%A1na_(Duchamp))).

Podobně je tomu tak i v případě, kdy si koupíte odborný časopis. Můžete jej číst, ale nezískáváte právo v něm otištěné odborné články užit ve své studentské práci.

OSOBNOSTNÍ AUTORSKÁ PRÁVA VS. MAJETKOVÁ AUTORSKÁ PRÁVA

Osobnostní autorská práva:

1. Právo rozhodnout o zveřejnění díla.
2. Právo osobovat si autorství díla.
3. Právo na nedotknutelnost díla.

JSOU NEPŘENOSITELNÁ

ZANIKAJÍ SMRTÍ AUTORA

**NELZE UDĚLIT OPRAVNĚNÍ K VÝKONU PRÁVA (LICENCI) NĚKOMU JINÉMU,
ALE LZE UDĚLIT SVOLENÍ SE ZÁSAHEM DO OSOBNOSTNÍCH PRÁV**

Majetková autorská práva:

1. Právo své dílo užit.
2. Právo udělit jiné osobě oprávnění k výkonu práva dílo užit.

JSOU NEPŘENOSITELNÁ

NEZANIKAJÍ SMRTÍ AUTORA

LZE UDĚLIT OPRAVNĚNÍ K VÝKONU PRÁVA (LICENCI) NĚKOMU JINÉMU

1.4 Školní dílo

Školní dílo – je autorské dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení.

§35 odst. 3 AutZ

Zvláštnost školních autorských děl spočívá v tom, **že jsou práva autora (studenta) k dílu ze zákona omezena ve prospěch školy**. Obdobně je tomu například u děl zaměstnaneckých, u kterých jsou práva autora (zaměstnance) ze zákona omezena ve prospěch zaměstnavatele.

Školním autorským dílem mohou být v rámci vysokého školství jen autorská díla **studentů**, proto:

☺ **školním autorským dílem mohou být:**

- závěrečné (kvalifikační) práce bakalářské, diplomové, disertační,
- seminární práce (vytvořené v průběhu studia),

(protože jejich autoři jsou dle vysokoškolského zákona studenty),

☹ **školním autorským dílem nemohou být:**

- rigorózní práce (tzv. malé doktoráty: JUDr., PhDr., RNDr., PharmDr., ThLic., ThDr.),

§ 46 odst. 5 ZVŠ

- díla účastníků celoživotního vzdělávání,

§ 60 odst. 3 a § 60a odst. 3 ZVŠ

- habilitační práce,

§ 72 ZVŠ

(protože jejich autoři nejsou dle vysokoškolského zákona studenty),

- počítačové programy, byť by byl jejich autorem student ve smyslu vysokoškolského zákona.

§ 66 odst. 7 AutZ

Jak jsou omezena práva studenta ke školnímu dílu?

Škola má právo:

1. Užít dílo studenta bez jeho souhlasu **k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě** (např. umístit dílo na intranet, nikoli internet) za předpokladu, že účelem takového užití není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. Musí jít o **užití neveřejné**, určené pro členy akademické obce (akademiky či studenty), zaměstnance, členy orgánů dané školy apod.

§ 35 odst. 3 AutZ

2. Požadovat po studentovi (autorovi) uzavření licenční smlouvy k užití jeho školního díla školou, například k prezentaci díla na webu školy nebo k otisknutí díla v odborném časopise, a to za obvyklých podmínek. Pokud student odmítne udělit svolení bez závažného důvodu, může souhlas na návrh školy udělit soud.

§ 161 odst. 3 OSŘ a § 60 AutZ

Není-li mezi školou a studentem sjednáno jinak, může student své dílo užít či poskytnout licenci k užití díla někomu jinému (třetí straně) pouze, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy. Pokud student své školní autorské dílo užije, nebo někomu jinému, než škole poskytne licenci (oprávnění k výkonu práva dílo užít), může škola po studentovi požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů vynaložených na vytvoření díla.

Důrazně tedy doporučujeme, abyste užití Vašeho školního díla **předem** projednali s Vaší školou! Obraťte se na zadavatele/vedoucího Vaší práce, případně na právní nebo studijní oddělení.

V souvislosti se školními autorskými díly také upozorňujeme, že podle vysokoškolského zákona musí být všechny závěrečné práce, tedy práce bakalářské, diplomové, disertační i rigorózní (ne však seminární) před obhajobou zpřístupněny veřejnosti a po obhajobě (i neúspěšné) zveřejněny v databázi závěrečných prací. Do této povinnosti může zasáhnout tzv. překážka zveřejnění, např. zájem výsledky publikovat v odborném časopise, patentovat, či vydat knižně. V takovém případě může škola zveřejnění odložit až na dobu 3 let.

§ 47b ZVŠ a § 29 odst. 1 AutZ

1.5 Licence

Licence je, v jazyce zákona, **oprávnění k výkonu práva užít cizí autorské dílo** nebo, v jednodušším jazyce, **oprávnění užít cizí autorské dílo**. Toto oprávnění vám může poskytnout nositel práv k dílu (zpravidla autor) na základě licenční smlouvy nebo zákonodárce na základě zákona. Podle toho rozlišujeme **licence smluvní** a **licence zákonné** (více v kapitole Zákonné licence, str. 22). Smluvní licence dále rozlišujeme podle způsobu uzavření licenční smlouvy na licence individuální a licence veřejné (více viz Když potřebuji souhlas autora nebo jiného nositele práv, str. 33).

1.6 Rozmnoženina/reprodukce autorského díla

Pojem **rozmnoženina/reprodukce** autorského díla zákon nedefinuje, je tedy chápán velmi široce. Může vzniknout záznamem koncertu hudební skupiny na váš telefon, okopírováním stránek z knihy, vyfocením obrazu na zdi, přepisem písně, kterou slyšíte do notového záznamu, nahráním souboru na server nebo jeho uložením na disk počítače, překreslením obrázku apod.

Rozmnoženina může být:

- 🕒 relativně trvalá nebo dočasná (§ 38a AutZ),
Stavba (budova) vs. text webové stránky uložený do paměti počítače při prohlížení webu.
- 🕒 více či méně shodná se zdrojem, z něž je zhotovena,
Oskenovaná kopie vs. rukou obkreslený obrázek (napodobenina).
- 🕒 úplná nebo jen částečná,
Kopie celé knihy vs. kopie kapitoly z knihy.

2 JAK NA TO V PRAXI aneb netextové zdroje snadno a rychle

Nyní si řekneme, jak zacházet s netextovými zdroji v praxi. Není to složité, ale je třeba vědět na co si dát pozor a čeho se vyvarovat.

2.1 POUŽÍVÁM CIZÍ NETEXTOVÝ ZDROJ

Jak již bylo zmíněno v úvodním textu Průvodce, při užití cizího netextového zdroje se vždy stavíte do (menšího či většího) rizika porušení cizích autorských práv. Proto je vhodné tomuto riziku předejít například tím, že použijete vlastní netextový zdroj. Pokud však nemáte jinou možnost a cizí netextový zdroj použít musíte, snažte se omezit rozsah jeho použití na minimum a dbát na důkladné zachování autorských práv k takto užitému dílu.

2.1.1 Za jakých podmínek mohu použít cizí netextové zdroje?

Obecně platí, že cizí netextový zdroj, který je autorským dílem (viz Autorské dílo, str. 8), můžete užít jen pokud vám k tomu autor nebo jiný nositel práv poskytne **souhlas**.

Ve výjimečných případech můžete cizí netextový zdroj užít i **bez souhlasu** autora nebo jiného nositele práv.

2.1.2 Kdy NEPOTŘEBUJI souhlas autora nebo jiného nositele práv?

Souhlas autora nebo jiného nositele práv k užití netextového zdroje **nepotřebujete** v následujících případech:

1. Netextový zdroj není autorským dílem.
2. Netextový zdroj je volným autorským dílem.
3. Netextový zdroj řádně užíváte na základě zákonných výjimek a omezení autorského práva.

Jednotlivé případy probereme v rámci této kapitoly detailněji.

2.1.2.1 Netextový zdroj není autorským dílem

Pokud užíváte netextový zdroj, který není autorským dílem (ad 2.1.2 bod 1.), logicky neexistuje autor (v autorskoprávním smyslu), který by byl oprávněn vám souhlas udělit. V takovém případě proto není souhlasu potřeba.

Autorským dílem nejsou ty netextové zdroje, které nenaplní pojmové znaky autorského díla (viz Autorské dílo, str. 8).

Pro ilustraci:

Autorským dílem zpravidla nebude: statistický graf, tabulka fyzikálních konstant, pasová fotografie apod.

Autorským dílem není: lékařský rentgenový snímek, námět divadelní hry, usnesení Akademického senátu, text zákona apod.

2.1.2.2 Volná autorská díla

Jestliže užíváte netextový zdroj, který je volným autorským dílem (ad 2.1.2 bod 2.), nepotřebujete k tomu souhlas autora nebo jiného nositele práv.

Volné autorské dílo je takové dílo, u kterého uplynula doba trvání autorských majetkových práv.

§28 AutZ

Dílo se stává volným po uplynutí 70 let od smrti autora (počítáno od prvního dne roku následujícího po smrti autora). U spoluautorských děl se 70 let počítá od smrti posledního spoluautora. Další informace o době trvání majetkových autorských práv naleznete v kapitole Autorská práva, str. 13.

2.1.2.3 Užití netextového zdroje na základě výjimek a omezení autorského práva

Souhlas autora nebo jiného nositele práv nepotřebujete ani v případě, kdy netextový zdroj používáte na základě zákonných výjimek a omezení autorského práva (ad 2.1.2 bod 3.).

Podle autorského zákona **výjimky a omezení** autorského práva zahrnují:

1. Volná užití.
2. Zákonné licence.

To, zda můžete dílo užit na základě **výjimek** a **omezení** autorského práva, podléhá tzv. **třístupňovému testu**, který **umožňuje užití cizí dílo** bez souhlasu autora nebo jiného nositele práv pouze pokud:

- a) jde o zvláštní případ stanovený zákonem,
- b) užití není v rozporu s běžným způsobem užití díla,
- c) užitím díla nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.

Je vždy nezbytné naplnit všechny uvedené podmínky společně. Nepostačí splnění pouze některé/některých z nich. Důrazně vám doporučujeme použít **třístupňový test** pokaždé, když se rozhodnete využít netextový zdroj v rámci některé z uvedených výjimek. Snížíte tím riziko, že porušíte něčí autorská práva. Vyhodnocení situace může komplikovat skutečnost, že je test formulován velmi obecně. V případě pochybností zdroj raději nepoužívejte nebo jeho užití konzultujte se zadavatelem/vedoucím vaší studentské práce.

Volná užití

Jestliže užíváte netextový zdroj jen pro osobní potřebu a nikoliv za účelem dosažení hospodářského či obchodního prospěchu a jsou-li splněny požadavky **třístupňového testu**, jde zpravidla o tzv. **volné užití** (ad 2.1.2. 3 bod 1.) pro které nepotřebujete souhlas autora nebo jiného nositele práv.

§30 AutZ

Na co si musíte dát pozor:

- ☹️ Tímto způsobem můžete užít **pouze dílo již zveřejněné**.
- ☹️ Princip volného užití se zpravidla **nevztahuje** na počítačové programy (např. počítačové hry) nebo elektronické databáze (např. fotobanky) včetně jejich rozmnoženin, rozmnoženiny či napodobeniny architektonických děl (např. nemůžete si postavit dům podle sousedova domu od oka, ani podle projektu, který si nechal vypracovat architektem), tzv. kinoripy (např. nahrávání filmu v kině na videokameru nebo mobilní telefon) a rozmnoženiny vydaných notových záznamů děl hudebních (např. filmová hudba) nebo hudebně-dramatických (např. opera) (§30 odst. 3 AutZ a § 30a odst. 1 AutZ).
- ☹️ Volné užití podléhá **třístupňovému testu**.

nepleťte si pojem

s pojmem

VOLNÉ UŽITÍ

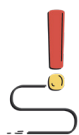
VOLNÉ DÍLO

užití díla **nevýdělečně pro osobní potřebu fyzické osoby**

dílo, u kterého **uplynula doba trvání autorských majetkových práv**

dílo musí být v době jeho užití zveřejněné
nesmí být použito v rozporu s běžným způsobem užití díla
jeho užitím nesmí být nepřiměřeně dotčeny
oprávněné zájmy autora

k tomu obvykle dochází 70 let od smrti autora
dílo nesmí být použito dehonestujícím způsobem

Užití netextového zdroje při tvorbě studentské práce není volným užitím, tj. nevýdělečným užitím jen pro osobní potřebu. V případě, že je netextový zdroj autorským dílem a nejedná se o dílo volné, můžete jej bez souhlasu nositele práv (zpravidla autora) užít ve své studentské práci jen na základě některé ze zákonných licencí. O těch se dozvíte více v následující kapitole.

Zákonné licence

Zákonné licence (ad 2.1.2.3 bod 2.) umožňují užít cizí autorské dílo bez souhlasu autora nebo jiného nositele práv, je však potřeba dodržet **podmínky těchto zákonných licencí** a požadavky **třístupňového testu**.

Při školní tvorbě je nejčastěji využívána **zákonná licence citační**, která vám dává možnost užít cizí textový i netextový zdroj bez souhlasu autora nebo jiného nositele práv za předpokladu, že ho řádně **ocitujete** (dodržíte všechna citační pravidla včetně třístupňového testu).

Zákonné licence naleznete v §30 až §39b AutZ. Těm, které považujeme za relevantní pro tvorbu studentských prací, se dále věnujeme podrobněji.

Na základě většiny zákonných licencí, včetně licence citační, můžete užít **pouze dílo již zveřejněné.**

§ 29 odst. 2 AutZ

Řádně cituji aneb zákonná licence citační

Citační licence (zkráceně jen **citace**) umožňují použít části děl, celá drobná díla nebo dokonce i celá díla, aniž byste museli získat souhlas autora nebo jiného nositele práv. Musíte však dodržet striktní podmínky jejich užití, které zahrnují:

- 🕒 **speciální podmínky citací**, které jsou uvedené u jednotlivých citačních licencí níže,
- 🕒 **obecné podmínky třístupňového testu**, uvedené v úvodu kapitoly Užití netextového zdroje na základě výjimek a omezení autorského práva, str. 21.

S pojmem citace jste se již určitě setkali, možná ale nevíte, že se za ním skrývají tři různé druhy **citačních licencí**, mezi kterými je potřeba rozlišovat.

Citovat nemůžete počítačové programy a databáze.

Jaké jsou druhy citačních licencí?

1. Malá citace

Dle autorského zákona do práva autorského nezasahuje ten, kdo ve svém díle užije v **odůvodněné míře výňatky ze zveřejněných děl jiných autorů.**

§31 odst. 1 písm. a) AutZ

Tzv. **malá citace** umožňuje komukoli užít úryvky/výňatky cizích děl ve vlastním díle (i pro komerční účely), avšak pouze v odůvodněné míře. Pojem odůvodněná míra není v autorském zákoně nijak definován. Je tedy třeba dbát poctivých oborových zvyklostí a nevyužívat tuto výjimku bezdůvodně.

Pro ilustraci:

Vložení krátké scény (prostřihu) z cizího filmu do filmu vlastního, využití krátké části cizí skladby ve vlastním hudebním díle, použití části cizí fotografie ve vlastním díle fotografickém, výtvarném či jiném apod.

Podmínky použití malé citace:

- 🕒 **Nezapomenout na třístupňový test.**
- 🕒 **Odůvodněný rozsah použitého úryvku.**
- 🕒 **Uvést zdroj** (uvést jméno autora, název díla a pramen, ze kterého použitý úryvek pochází).

2. Velká citace

Dle autorského zákona do práva autorského nezasahuje ten, kdo užije **výňatky z díla** nebo **drobná celá díla** pro účely **kritiky** nebo **recenze** vztahující se k takovému dílu, **vědecké** či **odborné tvorby** a takové užití bude **v souladu s poctivými zvyklostmi** a v **rozsahu vyžadovaném konkrétním účelem**.

§31 odst. 1 písm. a) AutZ

Tzv. **velká citace** je pro použití netextových zdrojů ve školních pracích klíčová, protože vám umožňuje užít jak výňatky z děl, tak i celá (rozsahem) drobná díla. Drobné dílo je však relativně neurčitý pojem, který je třeba vykládat na základě konkrétní situace a účelu jeho použití. Drobným dílem může být jednoduchý náčrt obrazu, krátká znělka nebo povídka, nebo báseň z básnické sbírky. Tuto citační výjimku můžete **použít pouze při tvorbě vědeckých a odborných textů nebo za účelem kritiky/recenze**.

Podmínky použití velké citace:

- 🕒 **Nezapomenout na třístupňový test.**
- 🕒 **Užít pouze:**
 - za účelem **kritiky/recenze** či **vědecké/odborné tvorby**,
 - **v souladu s poctivými zvyklostmi**,
 - **v rozsahu odpovídajícím sledovanému účelu**.
- 🕒 **Uvést zdroj** (uvést jméno autora, název díla a pramen, ze kterého použitý úryvek či celé drobné dílo pochází).

3. Výuková a výzkumná citace

Dle autorského zákona do práva autorského nezasahuje ten, kdo užije dílo při **vyučování pro ilustrační účel** nebo **při vědeckém výzkumu**, jejichž **účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu**, a **nepřesáhne rozsah odpovídající sledovanému účelu**.

§31 odst. 1, písm. c) AutZ

Tato tzv. **výuková** a **výzkumná citace** jako jediná umožňuje užití díla jakýmkoli způsobem (přečtením, rozmnožením, vystavením apod.), a to nejen výňatku díla, ale i celého, nikoli jen drobného díla, avšak pouze za předpokladu, že jej vyučující, student nebo jiná osoba (např. přizvaný odborník z praxe) použije při výuce k ilustračním účelům nebo při vytváření vědeckého výstupu. Výjimka zahrnuje v potřebném rozsahu i přípravu na výuku (např. zhotovení kopií vyučujícím pro studenty nebo studenty samotnými). Tuto licenci lze použít i pro výuku, která probíhá prostředky komunikace na dálku (např. online výuka), zejména v takovém případě je třeba pečlivě zvážit, zda takové užití projde třístupňovým testem (např. mělo-li by jít o kurz otevřený veřejnosti). Za výuku v tomto kontextu nelze považovat např. psaní skript vyučujícím nebo závěrečné práce studentem. Obdobně nelze na základě této licence knihu „pořídit“ jejím kopírováním.

Podmínky použití výukové a výzkumné citace:

- 🕒 **Nezapomenout** na třístupňový test.
- 🕒 **Užít pouze:**
 - při vyučování pro ilustrační účel nebo při vědeckém výzkumu,
 - nevýdělečně, tj. účelem užití nesmí být přímý ani nepřímý hospodářský nebo obchodní prospěch,
 - v rozsahu odpovídajícím sledovanému účelu.
- 🕒 **Uvést zdroj** (uvést jméno autora, název díla a pramen, ze kterého použitý výňatek či celé dílo pochází).

Máte-li pochybnosti o tom, zda můžete netextový zdroj, na základě podmínek citačních licencí použít ve své studentské práci, vytvořte raději vlastní nebo zkuste najít jiný netextový zdroj, ideálně dostupný pod veřejnou licenci (např. Creative Commons), která jeho užití ve vaší studentské práci umožňuje (viz Veřejné licence, str. 36)

Jak se s citacemi vypořádat v praxi? Jak vytvořit správnou citaci?

Pokud píšete např. svou první seminární práci a s citacemi jste se ještě nikdy nesetkali, mohou vás děsit a odrazovat od psaní. Nevíte, jak se k nim postavit, odkud začít, jaký postup citování zvolit. Rádi bychom vám tento proces co nejvíce usnadnili, proto jej rozebereme krok po kroku. Z počátku budete možná citace považovat za „nutné zlo“, ale postupně se mohou stát užitečným nástrojem vaší odborné práce.

Nejsnazší cestou ke správnému citování je rozdělení procesu vytvoření citace na jednotlivé kroky:

1. **Vyberte výňatek/dílo**, který/é chcete citovat ve svém díle.
2. **Vytvořte** (bibliografickou) **citaci** (záznam citovaného díla) v souladu s vybranou citační normou.
3. **Uvedte** (bibliografickou) **citaci ve vlastním díle** v souladu s vybranou citační normou (např. v seznamu použité literatury, v seznamu obrázků, v poznámce pod čarou apod.).
4. **Vytvořte odkaz** v textu na (bibliografickou) citaci.

Výběr výňatku/díla, který chcete citovat a jeho použití ve vlastním díle

Při výběru výňatku/díla musíte hledět především na jeho **relevanci** a význam pro vaši práci. Zda váš výzkum a vaši práci někam posune, podpoří či vyvrátí váš argument nebo jinak pozvedne její odbornou hodnotu. Vedle toho však nesmíte zapomenout na zákonné podmínky použití takového výňatku/díla, kterých jsme se již dotkli v předchozím textu. **Rozsah** citace musí vždy odpovídat jejímu **účelu**. Zároveň musíte vždy dbát na poctivé zvyklosti. Pokud si v tomto směru nebudete vědět rady, doporučujeme vám, abyste se obrátili na vedoucího nebo zadavatele své práce.

U **netextových zdrojů** toto platí dvojnásob. Pokud netextový zdroj použijete správně, můžete čtenáři předat informace srozumitelněji, než kdybyste je popisovali v textu. Přesto je třeba pečlivě posuzovat, zda je vybraný netextový zdroj pro vaši práci opravdu relevantní. Vyvarujte se používání netextových zdrojů bez informační hodnoty pouze pro ilustraci či dokonce pro „zaplnění prostoru na stránce“.

Citace v dílech jiných autorů můžete využívat k dohledání relevantní literatury pro vaši vlastní práci. Zároveň může přehled použitých citací vnímavému čtenáři hodně napovědět o obsahu díla. Materiály a prameny, které autor použije, často vypovídají o tom, s jakými informacemi, postoji a předpoklady bude v textu pracovat.

Vytvoření (bibliografické) citace v souladu s vybranou citační normou

Pokud vybraný výňatek/dílo použijete ve své práci, musíte splnit informační povinnost danou ze zákona. **Jakým způsobem to můžete udělat?**

Odpověď na tuto otázku je ve skutečnosti velmi jednoduchá. Informační povinnost u všech citačních výjimek splníte tak, že u použitého výňatku/díla uvedete **jméno autora, název díla a název pramene**, z něž výňatek/dílo pochází. Žádné požadavky ohledně formátu těchto informací zákon nestanovuje.

Pro účely školních, vědeckých a odborných prací však tento „minimalistický“ přístup k citacím většinou nestačí. **Proč je tomu tak?**

Účelem citace není pouze naplnění zákonem dané informační povinnosti, ale také dohledatelnost informace (v podobě textu nebo netextového zdroje), kterou citujete. Pokud dílo správně citujete, vyznačíte tím vlastně cestu k nalezení původního zdroje, vytvoříte „mapu k pokladu“. Čím podrobnější mapa, tím snazší nalezení cíle.

Zároveň však platí, že mapě nejlépe porozumí ten, kdo ví, jak v ní číst. Pokud nevíte, jak funguje měřítko, může se vám stát, že se z krátké procházky stane celodenní výlet. Když nevíte, kde je na mapě sever, můžete skončit na úplně jiném místě, než jste plánovali. Stejně to platí i u citací. Z tohoto důvodu vzniklo velké množství citačních norem, jejichž cílem je uspořádat informace o citovaných pramenech tak, aby byly co nejsnáze dohledatelné.

Citační norma je soubor pravidel upravující zápis citací tak, aby byly pro čtenáře srozumitelné. Citační normy se postupně vyvíjejí a přizpůsobují požadavkům jednotlivých oborů (institucí, pracovišť apod.), proto je vždy potřeba zjistit, jaké jsou citační zvyklosti ve vašem oboru (ve škole, v časopisu, ve vydavatelství apod.).

Před tím, než začnete psát svou studentskou práci, si vždy zjistěte, jakou citační normu od vás vyžaduje vaše škola/fakulta/ústav/vyučující. Přepisování a přeformátování citací je časově nesmírně náročná (a často i frustrující) práce.

Ať již použijete jakoukoli citační normu, vždy je potřeba se jí držet v celém textu.

Jaké jsou nejznámější citační normy?

- 🕒 **ČSN ISO 690:2011 Informace a dokumentace - Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů** je česká citační norma určená pro všechny druhy informačních zdrojů (pramenů).
www.iso690.zcu.cz
- 🕒 **ACS Style** je skupina citačních standardů vyvinutých Americkou chemickou společností, určených především pro použití v oblasti chemie.
<https://pubs.acs.org/doi/full/10.1021/acsguide.40303>
- 🕒 **APA 6th edition** je standard Americké psychologické asociace.
<https://apastyle.apa.org/>
- 🕒 **MLA Style** je americký styl, který předepisuje náležitosti psaní vědeckých prací, včetně formátování (bibliografických) citací.

Lze si citování nějak usnadnit?

Proces citování si lze v současné době snadno zjednodušit. Místo hodin pročítání příruček k jednotlivým citačním normám můžete použít některý z citačních nástrojů nebo citačních manažerů, které za vás potřebné údaje převedou do požadované podoby. Některé z nich jsou dokonce schopné záznamy spravovat, třídit a ukládat pro budoucí použití.

Citační nástroje a manažery:

- 🕒 **Citace.com** je citační manažer české provenience zaměřený na citování podle ČSN ISO 690:2011.
<https://www.citace.com/>
- 🕒 **Generátor citací vydavatelství VŠCHT Praha** je citační nástroj, který usnadňuje tvorbu citací podle ČSN ISO 690:2011 a podle chemického standardu ACS Style.
<https://vydavatelstvi.vscht.cz/citator>
- 🕒 **Mendeley** je volně dostupný citační manažer a sociální platforma pro akademickou a vědeckou obec.
<https://www.mendeley.com/>
- 🕒 Citační software **Zotero** je nadstavbou webového prohlížeče Firefox.
<https://www.zotero.org/>
- 🕒 **EndNote** je proprietární (placený) citační manažer.
<https://endnote.com/>
- 🕒 **RefWorks** je placený nástroj pro správu citací.
<https://www.refworks.com/>

Některé vysoké školy předplácí pro své studenty přístup do placených citačních manažerů, proto vám doporučujeme, abyste se ve školní knihovně informovali o možnostech, které vám škola v tomto ohledu nabízí.

Konkrétní způsob citování **netextových zdrojů** řeší každá norma po svém. Přesto mezi nimi naleznete několik společných prvků. **Následující příklady, zpracované na základě normy ČSN ISO 690:2011 (www.iso690.zcu.cz), jsou pouze ilustrační.**

- 🕒 Samostatné netextové zdroje citujeme jako samostatná díla.
 - Vykoupení z věznice Shawshank [film]. Režie Frank DARABONT. USA, 1994.
 - ERMEER Jan. Dívka s perlou [olej na plátně]. 1665. Součástí stálé kolekce obrazárny Mauritshuis, Haag.
 - SMETANA, Bedřich. Hubička: Prostonárodní opera o dvou jednáních [klavírní výtah]. Libreto podle povídky Karolíny Světlé napsala Eliška KRÁSNOHORSKÁ. Praha: SNKLHU, 1959.
- 🕒 V záznamu citace netextového zdroje, který je součástí jiného díla (kniha, časopis, web apod.), nesmíme zapomenout uvést údaje týkající se jak netextového zdroje, tak i pramene, z něhož pochází.
 - Tvůrce netextového zdroje. Název netextového zdroje [typ netextového zdroje]. Datum vzniku netextového zdroje.** In: *Tvůrce publikace. Název publikace.* Vydání publikace. Místo: nakladatel, rok, strany. ISBN.
 - SKÁCEL, František. Vyjádření pravdivosti měření [graf]. 2019.** In: SKÁCEL, František. *Analýza ovzduší.* Praha: VŠCHT Praha, 2019, obr. 7.1, s. 742. ISBN 978-80-7592-038-6.
- 🕒 Záznamy citací netextových zdrojů musíme uzpůsobit formátu citovaných zdrojů. Pokud například citujete obrázek z webu, musíte jej citovat jako elektronický zdroj.
 - Tvůrce netextového zdroje. Název netextového zdroje [typ netextového zdroje]. Místo a datum vzniku netextového zdroje.** In: *Název webu [online].* [Cit. datum]. Dostupné z: DOI nebo adresa.
 - NÁRODNÍ TECHNICKÁ KNIHOVNA. Centrální hala služeb [foto]. Praha, 2021.** In: NTK: *Národní technická knihovna [online].* [Cit. 15.11.2021]. Dostupné z: https://www.techlib.cz/cs/82794-o-ntk#tab_photos.

Uvedení (bibliografické) citace ve vlastním díle v souladu s vybranou citační normou

Vytvořenou citaci většinou uvedete do seznamu použitých pramenů (angl. references), který je tradičně řazen na konci hlavního textu publikace (v některých případech na konci kapitoly).

Seznam použitých pramenů musí obsahovat záznamy všech pramenů s nimiž jste při tvorbě textu pracovali. Zároveň by seznam neměl obsahovat odkazy na prameny, které využity nebyly.

Způsob řazení jednotlivých záznamů je definován v rámci citační normy. Nejčastěji se setkáte s abecedním nebo číselným řazením v závislosti na tom, jakým způsobem se na seznam pramenů odkazujete v textu.

Vytvoření odkazu v textu na (bibliografickou) citaci

V rámci vaší práce musí být jasně rozeznatelné, které její části byly přebrané z jiných pramenů.

- 1. Pokud převezmete celý netextový zdroj, musíte za jeho popiskem uvést odkaz na (bibliografickou) citaci vytvořený podle požadované normy.
- 2. Pokud jste netextový zdroj vytvořili sami, ale potřebná data jste čerpali z jiného pramene, musíte v popisku uvést, z jakého pramene jste data převzali.

Formální podoba odkazu se bude různit podle toho, jakou citační normu si zvolíte. Nejčastěji však narazíte na tyto způsoby:

1. **Zkrácená citace v textu** (tzv. Harvardský systém) obsahuje pouze nejzákladnější informace o použitém prameni, a to zpravidla příjmení autora (nebo název instituce), rok vydání, případně číslo strany. V seznamu použitých pramenů jsou záznamy řazeny abecedně podle příjmení autora (názvu instituce).

Podle Smetany (2021, str. 123) ...

... na základě tohoto experimentu (Smetana, 2021, str. 123).

Harvardský systém je používán především v humanitních, ekonomických či některých přírodovědných oborech.

2. **Číselné citace** odkazují na zkrácené záznamy citací v poznámce pod čarou nebo přímo do seznamu použité literatury. Uvádí se buď v horním indexu¹⁵ nebo v kulaté (16) nebo hranaté závorce [17]. Záznamy v seznamu použité literatury jsou seřazeny podle čísel odkazů.

Způsob číselných odkazů je používán spíše v technických a některých přírodovědných oborech, je velmi vhodný pro práce obsahující velké množství netextových zdrojů a široký poznámkový aparát.

Způsob odkazování není oborově striktně daný. **Musí však být v celém textu vždy jednotný!**

Velice vám doporučujeme, abyste citace tvořili průběžně. Můžete mít sice zpočátku pocit, že vás průběžná tvorba citací zdržuje od psaní vlastního textu, ale ve skutečnosti vám čas šetří. Pokud necháte tvorbu citací až na úplný závěr práce, strávíte hodiny dohledáváním pramenů a formální úpravou citací. Může se stát, že některé elektronické prameny již nebudou dostupné nebo na některý z nich zapomenete.

ČASTÉ DOTAZY STUDENTŮ

Příklady jsou zpracovány na základě normy ČSN ISO 690:2011.

Liší se nějak citování netextových zdrojů v závěrečné práci oproti např. prezentaci?

NE! Typ práce, kterou zpracováváte, nemá vliv na formu citace. Důležitá je zvolená citační norma, typ netextového zdroje a způsob jeho zveřejnění.

Jak správně citovat netextové zdroje z internetu?

Při citování děl nalezených na internetu musíte dodržet požadavky pro citování elektronických pramenů, které stanovuje citační norma, kterou jste si zvolili.

Jakým způsobem mohu použít / citovat obrazové příspěvky ze sociálních sítí?

Jak mohu ve své práci citovat printscreeny?

V obou případech citujete netextový zdroj zveřejněný v elektronickém prameni, Vaše citace tedy musí obsahovat údaje týkající se netextového zdroje i elektronického pramene, z něž jste čerpali. Konkrétní podobu citace stanovuje každá citační norma po svém.

Název profilu/stránky, rok publikování. [Začátek textu příspěvku/název příspěvku]. In: *Název sociální sítě* [typ nosiče]. [cit. datum citování]. Dostupné z: URL adresa. Poznámky.

Robot100, 2021. [100 let: Karel Čapek redaktorem „Lidovek“...]. In: *Facebook* [online]. 01. dubna 2021 12:14 [cit. 2021-10-10].

Dostupné z: https://www.facebook.com/pg/HughJackman/posts/?ref=page_internal.

Jak správně citovat videa z YouTube? Mohu je upravovat (sestříhat)?

Opět se jedná o netextový zdroj zveřejněný v elektronickém prameni. Proto postupujte stejně jako u předchozí otázky.

Tvůrce netextového zdroje, rok. Název netextového zdroje [typ netextového zdroje]. In: *Název sociální sítě* [typ nosiče]. [cit. datum citování]. Dostupné z: URL adresa. Poznámky.

BISSETT, Ariel, 2018. How To Write An Essay: Thesis Statements. In: *Youtube* [online]. [cit. 2021-10-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=TotaRoYh60Y>.

Video můžete sestříhat pouze pokud to umožňuje jeho licence. Doporučujeme Vám uvést ve své práci odkaz na konkrétní video, doplněný o informaci, na kterou část stopáže se má čtenář zaměřit. Také je možné vytvořit takový odkaz, který video spustí přímo na požadované stopáži.

Jak správně citovat obrázky z volně dostupných galerií typu pixabay.com apod.?

Pokud se rozhodnete obrázek citovat, postupujte stejně, jako u citací ostatních netextových zdrojů: zvolíte si citační normu a uvedete všechny potřebné údaje.

Pokud je však obrázek zveřejněn pod veřejnou licencí (např. Creative Commons), můžete jej použít na základě této licence, za předpokladu, že splníte její podmínky.

Jak citovat v závěrečné práci informace, které zazněly ústně např. při rozhovoru s průmyslovým partnerem, pamětníkem či v rámci prezentace, a není možné je podložit dokumentem, písemností apod.?

Opět je třeba postupovat podle pokynů konkrétní citační normy. Pokud však tento typ pramene norma neřeší, což se v případě ústních rozhovorů stává často, stačí uvést informaci o tom, s kým a kdy byl rozhovor veden, na jaké téma a proč se k němu vyjadřovala právě tato osoba.

2.1.2.4 Další zákonné licence

Kromě již zmíněných citací umožňuje autorský zákon zasáhnout do autorských práv (bez souhlasu autora nebo jiného nositele práv) i v dalších případech. Vybrali jsme pro vás ty, které považujeme za relevantní pro tvorbu školních prací. Pamatujte na to, že pro všechny zákonné licence, včetně těch popsanych níže, **platí tříступňový test!**

Užití díla umístěného na veřejném prostranství

Tato licence, nazývaná také „svoboda panoramatu“, umožňuje komukoli zaznamenat nebo vyjádřit dílo trvale umístěné na veřejném prostranství (náměstí, ulice, park apod.). K záznamu může dojít například formou kresby, malby, grafiky, lze pořídit fotografii nebo filmový záznam díla. Dílo však na **základě této licence nesmí být znázorněno ve 3D podobě**, nemůžete tedy vytvořit jeho model nebo maketu.

Různé státy přistupují k problematice děl na veřejném prostranství různými způsoby. Pokud tedy chcete pořídit takovýto záznam v zahraničí, je třeba se řídit platnými zákony konkrétní země.

§ 33 AutZ

licence pro nepodstatné, vedlejší užití díla

licence se vztahuje na náhodné užití díla v souvislosti se zamýšleným hlavním užitím jiného díla nebo prvku. V tomto případě je zásadní náhodnost a užití díla.

Pokud například natočíte dokumentární film a v pozadí rozhovoru zazní kousek autorskoprávně chráněné písně, dá se to považovat za nepodstatné, vedlejší užití díla.

§ 38c AutZ

licence pro užití školního díla

Tuto licenci sice při tvorbě studentských prací nevyužijete, ale je potřeba ji znát, protože stanoví, jakým způsobem může škola, která práci zadala, s vaší prací (která naplňuje znaky školního díla) nakládat.

Na základě této licence může škola využít vaše školní dílo k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě, za předpokladu, že účelem takového užití není získání přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. licence se vztahuje i na dosud nezveřejněné studentské práce. Více se dozvíte v kapitole Školní dílo, str. 18.

§ 35 odst. 3 AutZ

Licence pro karikaturu a parodii

Do práva autorského nezasahuje ani ten, kdo užije dílo pro účely karikatury nebo parodie (tedy pro účely vymezení se vůči původnímu dílu prostřednictvím jeho komické nebo ironické imitace). Karikatura a parodie však nejsou zákonem definovány, proto se musíte spolehnout pouze na všeobecné chápání těchto pojmů. V případě nejistoty lze prostudovat jejich soudní výklad.

Podle rozsudku Soudního dvora EU (SDEU) ze dne 3. 9. 2014 ve věci C-201/13: „...podstatné znaky parodie jsou, že evokuje existující dílo, a přitom se od něj zřetelně liší a že je komická nebo ironická. Pojem „parodie“ ve smyslu tohoto ustanovení nemusí splňovat podmínky, podle kterých by parodie měla vykazovat původní osobitost jinak než skrze zřetelné odlišnosti od parodovaného původního díla, měla by být racionálně připsatelná jinému autorovi než samotnému autorovi původního díla, měla by se týkat samotného původního díla nebo by měla uvádět zdroj parodovaného díla.“

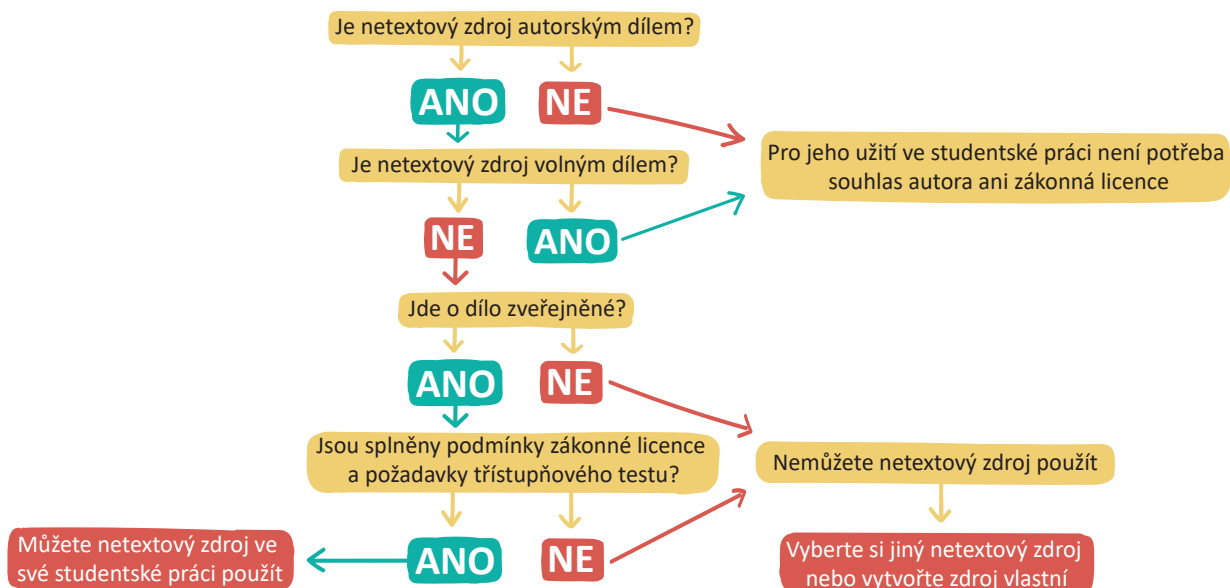
Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 4. 4. 2005, sp. zn. IV. ÚS 146/04: „Pro karikaturu je typické, že zveličuje, přehání a ironizuje, a proto nezbytným předpokladem pro bezchybné právní posouzení je odstranění satirického hávu, do něž se halí vlastní informace; i karikatura musí spočívat na reálném základě, byť minimálním. [...] Otištěnou kresbou karikaturista vyjádřil své rozhořčení nad poněkud problematickými známostmi vysokého státního úředníka, které nevyhnutelně vrhají stín pochybností na jeho osobnostní kvality a způsobilost řádně vykonávat svěřenou funkci. Vzav v potaz výše vyloženou metodiku hodnocení přípustnosti obrazového projevu, Ústavní soud dospěl k závěru, že způsob vyjádření této informace nevykročuje z mezí přijatelné kritiky a není s to v průměrně uvažujícím čtenáři vyvolat dojem, že žalobce je stíhaným zločincem, a takto se dotknout jeho osobnostní integrity. Je obecně známo, že takové oznámení o hledání zločince bývalo vyvěšováno v USA v době tzv. Divokého Západu, tedy v podmínkách, které nemají souvislost s dějinami území, na němž se Česká republika nachází, přičemž s žádným podobným oznámením se zde nebylo možno setkat, a proto je obyčejnému čtenáři zřejmé, že k takové kresbě čerpající inspiraci z westernových filmů a dobrodružné literatury není možno přistupovat seriózně.“

§ 38g AutZ

Rozhodovací schéma 1

Před tím, než se rozhodnete zákonnou licenci při tvorbě vaší studentské práce využít, je třeba si zodpovědět následující otázky:

2.1.3 Když POTŘEBUJI souhlas autora nebo jiného nositele práv

Souhlas autora nebo jiného nositele práv **potřebujete** pokud:

1. Užíváte cizí netextový zdroj, který je autorským dílem (nikoliv však autorským dílem volným) (viz Autorské dílo, str. 8 a Volná díla, str. 21).

A ZÁROVEŇ

2. Neužíváte netextový zdroj na základě zákonných výjimek a omezení autorského práva (ať již proto, že nemůžete, nechcete nebo není jasné, zda můžete).

(Viz Užití netextového zdroje na základě výjimek a omezení autorského práva, str. 21).

§ 95 odst. 3 AutZ

Nositelům práv k dílu, oprávněným k poskytnutí souhlasu, je zpravidla autor (§ 5 AutZ) či spoluautoři (§ 8 odst. 4 AutZ), může jím však být i jiná osoba (např. zaměstnavatel u zaměstnaneckých děl, objednatel u děl vytvořených na objednávku, dědic, právní nástupce nebo kolektivní správce).

Souhlas je udělován licenční smlouvou, kterou nositel práv, jako poskytovatel licence, uděluje nabyvateli licence oprávnění dílo užit, tzv. **smluvní licenci**. Licenční smlouva nemusí být uzavřena v písemné formě (rozumějte ve formě oboustranně podepsané listiny) (s výjimkou výhradní licence a smlouvy uzavírané s kolektivními správci). Poskytovatel licence a její nabyvatel ji mohou uzavřít i jiným způsobem (např. ústně, emailem). V případě soudního sporu však může být problematické prokazování takto uzavřené smlouvy a jejího obsahu.

V případě děl spoluautorských musí být souhlas udělen všemi autory, případně jinými nositeli autorských majetkových práv.

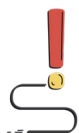
Licenční smlouvu můžete uzavřít tradičně tak, že navážete kontakt s poskytovatelem licence a dohodnete se s ním individuálně na užití díla a podmínkách jeho užití. To však může být

zdlouhavý a složitý proces. O smlouvách uzavíraných tímto tradičním způsobem se dozvíte více v kapitole Individuální licence, str. 34.

U zdrojů dostupných pod tzv. veřejnou licenci můžete licenční smlouvu uzavřít daleko jednodušeji, pouhým užitím díla v souladu s veřejně dostupnými licenčními podmínkami, aniž byste s poskytovatelem licence byli v přímém kontaktu. O veřejných licencích se dozvíte více v kapitole Veřejné licence, str. 36.

S ohledem na výše uvedené vám doporučujeme, abyste z netextových zdrojů požívajících autorskoprávní ochrany užívali především zdroje dostupné pod některou ze standardizovaných veřejných licencí (např. licence Creative Commons). Uzavření licenční smlouvy si tím podstatně zjednodušíte.

Zároveň vás však také upozorňujeme, že označení zdroje veřejnou licenci nezaručuje, že jej pod veřejnou licenci zpřístupnila k tomu oprávněná osoba. Jsou známé případy, kdy byl zdroj zahrnutý ve veřejné databázi pod licenci Creative Commons zpřístupněn neoprávněně a na osobě, která zdroj tímto způsobem užíla (v domněnku, že tak činí „po právu“ na základě veřejné licence) byly nositelem práv vymáhány vysoké částky za neoprávněné užití.

Proto vám doporučujeme, abyste byli obezřetní i při užívání cizích netextových zdrojů dostupných pod veřejnými licencemi (viz Veřejné licence, str. 36)!

2.1.3.1 Individuální licence

Individuální licence je licence udělená na základě tradičním způsobem uzavřené licenční smlouvy, kdy zájemce o licenci individuálně jedná s nositelem práv k dílu a uzavírá s ním licenční smlouvu. Pokud budete licenční smlouvu uzavírat tímto tradičním (individuálním) způsobem, doporučujeme vám její podmínky konzultovat s právníkem. V případě zahraničních zdrojů budete navíc potřebovat právníka, který se orientuje v konkrétní zahraniční právní úpravě. Spolupráce s právníkem (jak českým, tak i zahraničním) však může užití zdroje významně prodražit, proto vám doporučujeme:

- ☹ Vyhnout se užití zdroje na základě individuální licence a zvolit raději zdroj dostupný pod některou z veřejných licencí, případně zdroj řádně odcitovat, je-li to možné.
- ☹ Pokud to není možné, pak vybírat zdroje, u nichž je možné uzavřít licenční smlouvu podle českého práva. To bude případ zejména zdrojů české provenience.

Licenční smlouva podle českého práva detailněji

Licenční smlouva u autorských děl spočívá v tom, že:

- ☹ **Poskytovatel licence** poskytuje **nabyvateli licence** oprávnění dílo užit, a to v původní nebo zpracované či jinak změněné podobě; určitým způsobem nebo všemi známými způsoby užití; v rozsahu omezeném nebo neomezeném.
- ☹ **Nabyvatel** se proti tomu zavazuje **poskytovateli** uhradit licenční odměnu, pokud se strany nedohodnou, že je licence poskytována bezúplatně.

§ 2358 a 2371 OZ

Doporučené minimální náležitosti licenčních smluv podle českého práva

Některé z níže uvedených náležitostí jsou v případě písemné licenční smlouvy zcela nezbytné, proto vám doporučujeme, abyste se v takovém případě následujícího výčtu striktně drželi:

- a) **specifikace smluvních stran** (jméno, datum narození a adresa trvalého bydliště u fyzických osob a název, identifikační číslo a adresa sídla u právnických osob),
- b) **specifikace díla**, která může být provedena případně i odkazem na kopii díla v rámci přílohy ke smlouvě (např. u fotografií),
- c) ustanovení, že:
 - a. poskytovatel licence poskytuje nabyvateli licence **oprávnění užit dílo za podmínek uvedených ve smlouvě** (tzv. licenčních podmínek) a
 - b. nabyvatel se za to poskytovateli zavazuje **poskytnout dohodnutou licenční odměnu**,
případně výslovné ujednání, že je licence poskytnuta bezúplatně,
- d) **specifikace licenčních podmínek** (viz odstavec o licenčních podmínkách níže),
- e) **specifikace případné licenční odměny** nebo způsobu jejího určení (pokud nemá být licence poskytnuta bezúplatně),
- f) **specifikace účelu licenční smlouvy** (u studentských prací je to například informace o tom, že je licence poskytnuta za účelem zpracování studentské práce nabyvatele licence v rámci jeho studia na konkrétní škole. Jedná se současně o určité omezení nabyvatele licence v rozsahu užití licencovaného díla, např. že takové dílo nemůže být použito k jinému než sjednanému účelu),
- g) **datum smlouvy a podpisy všech smluvních stran.**

Co to jsou licenční podmínky a co mají obsahovat?

Licenční podmínky jsou podmínky, za nichž může nabyvatel licence dílo užit. Obvykle je v rámci licenčních podmínek řešeno zejména:

- a) zda je licence poskytována jako **výhradní či nevýhradní**,
- b) **jakým způsobem** je nabyvatel oprávněn dílo užit (zda jen určitým ve smlouvě popsaným způsobem nebo všemi způsoby užití, které jsou v době uzavření smlouvy známy),
- c) **v jakém rozsahu** může nabyvatel dílo užit (zda v omezeném nebo neomezeném),
- d) zda může nabyvatel užit dílo pouze v **původní** nebo i ve **zpracované** či jinak **pozměněné podobě**.

Výhradní a nevýhradní licence:

Licenci je možné udělit jako výhradní (§ 2360 OZ) nebo nevýhradní (§ 2361 OZ).

Pokud byla licence udělena jako **výhradní**, poskytovatel licence nemá právo poskytnout stejnou licenci další osobě po dobu, po kterou výhradní licence trvá. Pokud není výslovně mezi stranami ujednán opak, je i poskytovatel licence povinen zdržet se výkonu práva, ke kterému poskytl výhradní licenci

Když je licence udělena jako **nevýhradní**, může poskytovatel licence i nadále vykonávat právo, které licencoval a může poskytnout stejnou licenci další osobě.

Forma licenční smlouvy:

Podle českého práva musíte licenční smlouvu uzavřít písemně zejména tehdy, pokud je licence udělována jako výhradní (§ 2358 odst. 2 písm. a) OZ).

V případě nevýhradních licencí se písemná forma smlouvy nevyžaduje. Přesto vám však doporučujeme, abyste licenční smlouvu ohledem na předcházení možným komplikacím vždy uzavírali písemně.

V praxi se můžete setkat s tím, že vám nositelé autorských práv namísto uzavření licenční smlouvy pouze vystaví svůj písemný souhlas s užitím díla. Výhradní licence sice na základě samotného souhlasu nevznikne (k tomu je potřeba písemná licenční smlouva obsahující všechny zákonné náležitosti), ale v případě nevýhradní licence (pro kterou není nutně vyžadována písemná forma licenční smlouvy), může být souhlas důkazem toho, že byla licenční smlouva uzavřena ústně.

Právní úprava licenční smlouvy

Právní úpravu licenční smlouvy naleznete v § 2358–2389 OZ, které obsahují jak obecnou právní úpravu licenčních smluv (používanou např. pro patenty na vynálezy), tak i zvláštní úpravu licenčních smluv, která se vztahuje pouze na předměty chráněné autorským zákonem.

2.1.3.2 Veřejné licence

Veřejné licence existují proto, aby autorům/uživatelům usnadnily publikování vlastních a používání cizích autorských děl (jak textových, tak i netextových). Osvobozují autory od břemene individuálního vyjednávání licenčních smluv a umožňují snadnou orientaci v podmínkách použití jednotlivých zdrojů. Často jsou využívány v prostředí internetu a umožňují užití autorských děl širokému okruhu lidí z různých koutů světa.

Uzavření licenční smlouvy je v případě veřejných licencí možné bez přímého kontaktu poskytovatele a nabyvatele licence. Uzavření licenční smlouvy probíhá následovně:

1. **Poskytovatel licence zveřejní návrh licenčních podmínek** a spolu s ním zpravidla i autorské dílo (např. jeho umístěním na internet nebo publikací v knize či odborném článku). Licenční podmínky sepíše sám nebo odkáže na některou ze standardizovaných veřejných licencí (např. Creative Commons). Poskytovatel licence tak nabídne uzavření licenční smlouvy neurčitému počtu potenciálních uživatelů díla (nabyvatelů licence).
2. **Nabyvatel licence přijme návrh licenční smlouvy** tím, že dílo **užije nebo jinak přijme nabídku na uzavření licenční smlouvy**. Nemusí nic podepisovat, jednat s poskytovatelem licence či jej o přijetí licenčních podmínek nebo užití díla informovat. Přijetím návrhu ze strany nabyvatele licence dochází k uzavření licenční smlouvy.

Informaci o zpřístupnění díla pod veřejnou licenci naleznete:

- 🕒 V publikaci (tištěné i elektronické) – v popisku netextového zdroje, v seznamu netextových zdrojů nebo na tzv. copyrightové straně publikace (rub titulní strany).

- ☹️ V databázi a na webu – v metadatech netextového zdroje, v popisku netextového zdroje, v podmínkách užití netextových zdrojů publikovaných v databázi nebo na webu.

Pod veřejnými licencemi jsou zpřístupňovány například zdroje v online veřejných databázích. Tipy na databáze, ze kterých můžete čerpat zdroje pod veřejnými licencemi, najdete v kapitole Kde získat/najít netextové zdroje pod některou z veřejných licencí, str. 42.

Za jakým účelem vznikly veřejné licence a proč je používat?

Existence veřejných licencí je bytostně spojena se vznikem globálního prostoru, který se poté, co internet (tedy, jeho předchůdce) překročil hranice USA, klenul nad jurisdikcemi jednotlivých států a od té doby se snažil (a stále snaží) být neutrálním územím.

Představte si typický globální problém:

Autorka díla žije ve Velké Británii.

Student si její dílo stáhne v České republice

pomocí linku, který je umístěn na serveru v Rusku (komu patří, jen tak nezjistíme),

ze serveru, který je umístěn v USA,

ale patří společnosti, která má sídlo v Holandsku.

Jen vyřešení otázky, kde a podle práva které země se bude případný spor řešit, by zabralo nemálo času, nemluvě o ceně za právní služby.

Vedle toho si autoři a uživatelé obsahu stále naléhavěji kladli (a stále kladou) otázky, jako například:

Co mohu dělat, když chci, aby bylo mé dílo snadno šířeno, a dokonce i upravováno (za předem stanovených podmínek)?

Jak se uživatel dozví, že chci své dílo za těchto podmínek zveřejnit?

Jak mohu s autorem jednoduše uzavřít licenční smlouvu, aniž bych musel složitě kontaktovat a vyjednávat s ním podmínky licenční smlouvy?

Mohu se při užití takového díla opřít o zákonné licence?

Toto byly (a stále jsou) pro běžného autora a uživatele téměř nepřekonatelné překážky, které vedly ke složitému procesu zjišťování a zajišťování souhlasů autorů s užitím díla, nebo, v horším případě, i k obcházení zákonných pravidel, například použitím zdroje bez licence na základě vyhodnocení rizika případného postihu.

S nastupující globalizací a propojeností světové sítě však začínal být tento stav neudržitelný, a tak (na základě inspirace svobodnými softwarovými licencemi) vznikly r. 2002 první licence Creative Commons.

Veřejné licence Creative Common

Licence Creative Commons lze univerzálně využívat především proto, že byly přeneseny do právních systémů většiny zemí a jejich přeložená znění jsou uzpůsobena tak, aby nebyla s těmito právními systémy v rozporu.

<https://www.creativecommons.cz/licence-cc/>

Elegance těchto veřejných licencí spočívá především v jejich vlastnostech, kterými jsou:

1. **Univerzální srozumitelnost** pro běžného uživatele (autora i uživatele díla) založená na několika jednoduchých piktogramech.
2. **Strojová čitelnost**, která umožňuje snadné automatické vyhledání díla splňujícího požadované prvky licence, a to na základě metadatového popisu.
3. **Snadné uzavření licenční smlouvy**, které proběhne v okamžiku, kdy uživatel dílo užije. Nemusí tedy složitě dohledávat autora ani získávat jeho svolení (tzv. konkludentní uzavření licence).
4. **Variabilita** a jednoduché nastavení (tj. zpřísnění či naopak zmírnění) vybraných prvků licence.

V rámci licencí Creative Commons lze kombinovat čtyři základní prvky:

Prvek	Anglický název	Český název	Piktogram
BY	Attribution	Uveďte původ	
SA	Share Alike	Zachovejte licenci	
ND	No Derivatives	Nezpracovávejte	
NC	Noncommercial	Neužívejte dílo komerčně	

Kombinací těchto prvků vzniká šest typů licence Creative Commons. Teoretických kombinací je sice více, ale ne všechny dávají smysl. Detailní rozbor a popis jednotlivých licencí naleznete na webových stránkách **Creative Commons** (<https://www.creativecommons.cz/licence-cc/>), zde je uveden pouze jejich stručný přehled.

Licence jsou seřazeny od nejvolnější po nejpřísnější:

Licence (kódové označení)	Licenční prvky			Označení licence (česky)	Označení licence (anglicky)
	Práva		Povinnosti		
	Šíření	Remix / úpravy			
BY	ANO	ANO		Uveďte původ	Attribution
BY-SA	ANO	ANO		Uveďte původ Zachovejte licenci	Attribution ShareAlike
BY-NC	ANO	ANO		Uveďte původ Neužívejte dílo komerčně	Attribution NonCommercial
BY-NC-SA	ANO	ANO		Uveďte původ Neužívejte dílo komerčně Zachovejte licenci	Attribution NonCommercial ShareAlike
BY-ND	ANO	NE		Uveďte autora Nezpracovávejte	Attribution NoDerivatives
BY-NC-ND	ANO	NE		Uveďte původ Neužívejte dílo komerčně Nezpracovávejte	Attribution NonCommercial NoDerivatives

Kromě toho můžete narazit na speciální licenci CC0 (též „CC Zero“ nebo „public domain dedication tool“), která autorovi umožňuje, aby se vzdal všech práv, kterých se vzdát může.

2.1.4 Odkud mám nebo kde seženu netextové zdroje?

Netextové zdroje použitelné ve studentských (i jakýchkoli jiných) pracích lze v současné době najít prakticky kdekoli. Ať už je hledáte online nebo offline, vždycky si musíte **zaznamenat** odkud pocházejí. Během svého akademického a profesního života narazíte na tisíce netextových zdrojů a desítky, ne-li stovky z nich budete chtít znovu použít. Proto je třeba ukládat si, kromě samotného zdroje, i informace o jeho původu. Když víte, odkud netextový zdroj pochází, můžete si (snadno) dohledat, jakým způsobem s ním lze nakládat.

K čemu je informace o původu netextového zdroje potřeba?

1. Kvůli zjištění podmínek jeho použití (viz Za jakých podmínek mohu použít cizí netextové zdroje, str. 20).
2. Kvůli správnému citování (viz Řádně cituji aneb zákonná licence citační, str. 23).
3. Jako důkaz v případě sporu o oprávněnosti užití netextového zdroje.

Co přinese přímo vám?

1. Vysvobození od hodin dohledávání původu netextového zdroje.
2. Snížení hladiny stresu při psaní práce.
3. Ochranu před neúmyslným zneužitím netextového zdroje.

Vytvořte si dokument (databázi), do kterého budete ukládat informace o netextových zdrojích (minimálně odkazy), které budete chtít v budoucnu znovu použít. Při psaní dalších prací si za to poděkujete.

Můžete využít citační manažery (např. EndNote), které umožňují přiložit k citaci soubor, a to nemusí být jen článek, ale i obrázek nebo jiný (digitální) typ zdroje.

2.1.4.1 VÍM odkud netextový zdroj pochází

Z internetového vyhledávače (např. z Googlu)

Přestože jsou internetové vyhledávače užitečným nástrojem k hledání netextových materiálů, nemůžeme je považovat za jejich zdroje (prameny). Doporučujeme vám přejít na kapitolu Nevím odkud netextový zdroj pochází/Hledám netextový zdroj, str. 44.

Pokud stáhnete netextový zdroj přímo z výsledků vyhledávání bude jeho kvalita velmi nízká a o možnostech jeho použití se dozvíte pouze malé množství informací.

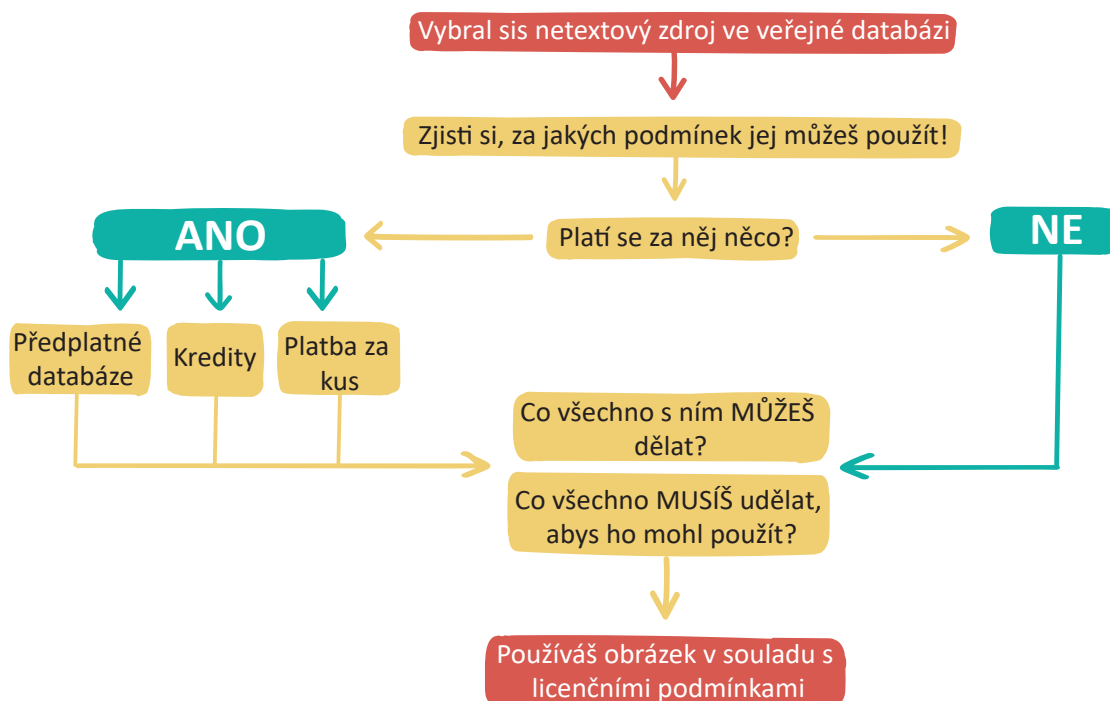
To, že je materiál dostupný online neznamena, že si s ním můžete dělat, co chcete.

Z veřejné databáze

Veřejné databáze jsou platformy, které zpřístupňují (i netextové) zdroje odborné i laické veřejnosti (Pixabay, Flickr, Wikimedia Commons apod.). Mohou je poskytovat za úplatu nebo zdarma a pod různými veřejnými licencemi (viz Veřejné licence, str. 36). Licenční podmínky se nemusí lišit pouze databázi od databáze, ale také zdroj od zdroje. Proto je vždy

potřeba zjistit, jaké jsou podmínky pro užití každého konkrétního netextového zdroje, který chcete použít, a to i v případě, že jste netextové zdroje dohledali v rámci téže databáze.

Rozhodovací schéma 2

Konkrétní formy veřejných licencí, na které můžete při vyhledávání netextových zdrojů narazit, jsou podrobně rozebrány v kapitole Veřejné licence, str. 36. Na tomto místě vám však můžeme doporučit databáze a vyhledávací nástroje, které stojí za zhlédnutí.

Musíme vás zde však opět upozornit na úskalí spojená s užíváním zdrojů nalezených v rámci veřejných online databází. Samotný fakt, že jste netextový zdroj našli ve veřejné databázi, není zárukou, že byl zpřístupněn k tomu oprávněnou osobou. Objevily se již případy, kdy bylo dílo zveřejněno ve veřejné databázi pod licencí Creative Commons neoprávněně a po osobě, která takto zveřejněný netextový zdroj užíla, pak byly za neoprávněné užití vymáhány vysoké částky.

Také proto je vždy potřeba vědět, odkud netextový zdroj, který používáte, pochází.

Při výběru netextových zdrojů z veřejných databází buďte obezřetní. Můžete například zkusit zdroj vyhledat v několika různých databázích. Pokud se vám na obrázku, resp. podmínkách jeho užití „něco nezdá“, raději jej nepoužívejte.

Kde získat/najít netextové zdroje pod některou z veřejných licencí (např. Creative Commons)

Wikimedia Commons (<https://commons.wikimedia.org/>)

Organizované centrální úložiště obsahu pod veřejnými licencemi, které zpřístupňuje fotografie, videa, ilustrace, hudbu a další multimediální materiály.

Free Music Archive (<https://freemusicarchive.org/curator/CreativeCommons/>)

Online úložiště hudby dostupné bez licenčních poplatků.

Flickr (<https://www.flickr.com/>)

Komunitní web pro sdílení fotografií.

Pixabay (<https://pixabay.com/cs/>)

Komunitní web pro sdílení volného obsahu.

Rozcestník pramenů zpřístupňujících zdroje pod licencemi Creative Commons. (https://wiki.creativecommons.org/wiki/Content_Directories)

Nejlepší vyhledávače veřejných netextových zdrojů

CC Search (<http://search.creativecommons.org/>)

Online nástroj pro vyhledávání volně dostupných materiálů.

Directory of Open Access Journals (<https://www.doaj.org/>)

Online adresář, který poskytuje přístup k vysoce kvalitním, recenzovaným časopisům s otevřeným přístupem.

Directory of Open Access Repositories (<https://v2.sherpa.ac.uk/opensoar/>)

Webová stránka, která uvádí přehled akademických úložišť s otevřeným přístupem.

Další užitečné prameny

Internet Archive (<https://archive.org/>)

Největší nezisková digitální knihovna s univerzálním oborovým záběrem. Nabízí přístup k digitálním sbírkám a digitálním materiálům, jako jsou např. webové stránky, multimediální materiály a knihy.

PLOS (<https://plos.org/>)

Neziskové vydavatelství s otevřeným přístupem ke zdrojům z oblasti vědy, techniky a medicíny.

BioMedCentral (<https://www.biomedcentral.com/>)

Neziskové vydavatelství s otevřeným přístupem ke zdrojům z oblasti biologie a medicíny.

OER Commons (<https://www.oercommons.org/>)

Volně dostupná online digitální knihovna, která zpřístupňuje otevřené vzdělávací zdroje a další volně dostupné výukové materiály.

DUMy (<https://dum.rvp.cz/>)

Digitální učební materiály, pracovní listy, prezentace apod., které je možno využít k výuce.

2.1.4.1.6 Z knihy / ze článku / ze sborníku apod.

Netextové zdroje, které jsou autorským dílem ve smyslu autorského zákona, nalezené v publikacích (ať tištěných nebo elektronických), můžete ve svých studentských pracích použít pouze v těchto případech:

1. **Pokud si zajistíte souhlas autora, příp. jiného nositele práv, k užití netextového zdroje.**

(Viz Když potřebuji souhlas autora nebo jiného nositele práv, str. 33).

Informace o tom, kdo je nositelem práv k netextovému zdroji, by měla být vždy součástí publikace. Naleznete ji buď přímo u netextového zdroje (v popisku, v poznámce pod čarou), v seznamu obrázků nebo na tzv. **copyrightové** straně publikace (rub titulní strany).

Tam by měla být uvedena též informace o tom, jestli je netextový zdroj dostupný pod **některou z veřejných licencí** (Creative Commons apod.).

2. **Pokud netextový zdroj řádně užijete na základě zákonných licencí, zejména pokud netextový zdroj řádně citujete.**

(Viz Zákonné licence, str. 22).

3. **Pokud netextový zdroj není autorským dílem nebo je autorským dílem volným; v těchto případech nepotřebujete souhlas autora, popř. jiného nositele práv ani zákonnou licenci.**

(Viz Netextový zdroj není autorským dílem, str. 20 a Volná díla, str. 21).

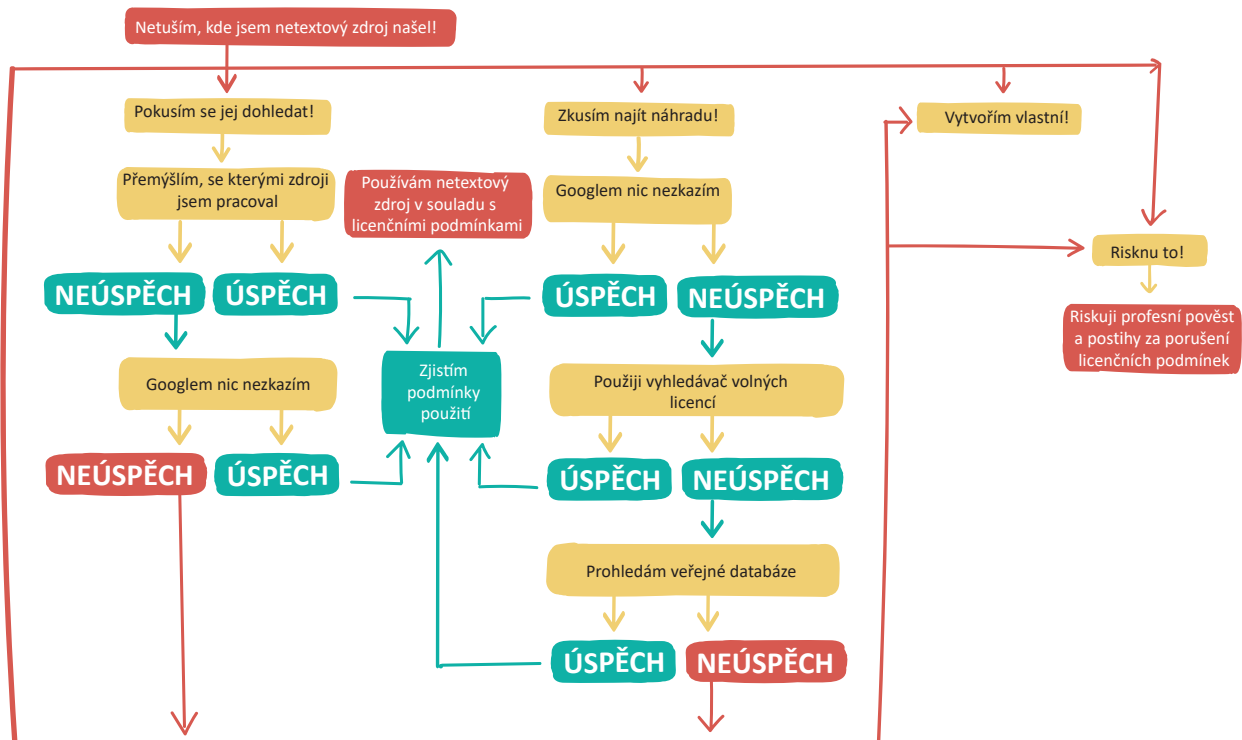

Může se stát, že bude v knize/článku/sborníku citován netextový zdroj, který byste ve své práci rádi použili. V takovém případě je potřeba, abyste netextový zdroj (nebo informaci) dohledali v původním prameni (např. v publikaci nebo v databázi, kde byl použit poprvé) a zjistili v jakém kontextu byl použit či zda jej interpretujete/používáte správně.

2.1.4.2 NEVÍM odkud netextový zdroj pochází / HLEDÁM netextový zdroj

Rozhodovací schéma 3

Pokud nevíte, odkud netextový zdroj pochází, nabízí se vám několik možností, jak postupovat:

Některé prohlížeče (Google Chrome, Safari, Firefox) umožňují použití obrázku k vyhledávání na internetu. To je velmi užitečné především při zpětném dohledávání obrázků, jejichž původ neznáte. Postup je (v případě Google Chrome) následující:

1. Otevřete si prohlížeč, např. [Google Chrome](#).
2. V pravém horním rohu přepnete na [Google Obrázky](#).
3. Ve vyhledávacím řádku zvolíte ikonu fotoaparátu.
4. Otevře se vám dialogové okno s možnostmi *Vložit adresu URL* nebo *Nahrát obrázek*.
5. Vyberete možnost *Nahrát obrázek* a stisknete tlačítko vybrat soubor.
6. Poté ve složce otevřete obrázek, který chcete vyhledat.
7. Google Vám nejprve nabídne výběr vizuálně podobných obrázků, pod ním pak naleznete odkazy na stránky, kde je obrázek použit.

NA CO PAMATOVAT

1. **To, že je netextový zdroj zveřejněný na internetu neznamena, že jej můžete volně použít.**
2. **Pokud si nejste jistí, zda můžete netextový zdroj použít**
 - a. **požádejte o povolení nositele práv k dílu (zpravidla autor),**
 - b. **najděte jiný netextový zdroj, ideálně dostupný pod veřejnou licenci, která užití netextového zdroje ve studentské práci umožňuje,**
 - c. **vytvořte si vlastní netextový zdroj.**
3. **Existuje spousta materiálů pod veřejnými licencemi, které můžete ve své práci použít (některé dokonce i ke komerčním účelům) a které lze snadno najít, když víte, kam se podívat.**

2.1.5 Co se stane, když poruším autorská práva někoho jiného

K porušení cizích autorských práv dojde ve chvíli, kdy nakládáte s cizím autorským dílem v rozporu s příslušnými zákonnými ustanoveními, tedy i v rozporu s licenční smlouvou. K porušení autorských práv dojde například tehdy, když užíváte cizí dílo (které není dílem volným), aniž byste měli souhlas autora nebo jiného nositele práv, a aniž by vám svědčila některá ze zákonných výjimek a omezení autorského práva.

Jste-li studenty vysoké školy, je jednání porušující cizí autorská práva nejen jednáním protiprávním, ale také jednáním proti akademické etice. Takové jednání může mít vedle právních dopadů vliv i na vaši akademickou pověst či profesní budoucnost.

2.1.5.1 Jaké právní dopady může mít porušení cizích autorských práv?

V případě porušení cizích autorských práv proti vám může nositel práv uplatnit autorskoprávní nároky, o kterých se dozvíte více v kapitole Autorská práva, str. 13.

V praxi je v případě porušení autorských práv nejčastěji využívána výzva k ukončení protiprávního užívání díla (např. stažení obrázku z prezentace) a návrh na vyrovnání újmy (majetkové i nemajetkové) mimosoudní cestou, tj. dohodou. Výše újmy je vyčíslována individuálně.

Nárok uplatňuje autor nebo jiný nositel práv. V současné době se oprávněné osoby často nechají zastupovat specializovanou společností (tzv. *copyright enforcement company*), která na základě smluvního vztahu s autory aktivně vyhledává nelegální užití jejich děl, a to především pomocí online nástrojů. Následně pak vymáhá nároky, které z toho autorům plynou.

Důležité je zmínit, že i v případě autorského práva platí pravidlo: **Neznalost zákona neomlouvá**. Každý by si tedy měl být vědom toho, zda v daném případě jedná v souladu s právem či nikoliv. Nevědomost týkající se porušení autorských práv by v určitých případech mohla být posuzována jako „polehčující okolnost“, danou osobu však rozhodně nezbavuje viny.

Porušení autorského práva může být rovněž vymáháno v rovině práva veřejného, a to v oblasti práva správního a trestního. Může s vámi být vedeno přestupkové řízení, na jehož základě vám může být mj. uložena pokuta. V extrémních případech může dojít i řízení trestnímu, jehož výsledkem může být uložení trestu.

2.1.5.2 Jak na porušování cizích autorských práv nahlíží akademická obec?

Dodržování autorských práv je jedním ze základních pilířů akademické etiky. Odpovědnost v rámci akademické etiky se řídí vnitřními normami univerzit, zejména jejich etickými kodexy, obsahujícími pravidla pro udržování žádoucích mravních standardů v akademické obci.

Důsledky porušení těchto norem mohou být u studentů řešeny disciplinárním řízením, u absolventů může v závažnějších případech dojít k odebrání akademického titulu (§ 47c a násl. ZVŠ).

2.1.5.3 Může mít neetické chování dopady na mou akademickou pověst či profesní budoucnost?

Při tvorbě studentské práce můžete mít pocit, že na dodržování etických pravidel vlastně tak úplně nezáleží. Opak je pravdou. Nástupem na vysokou školu jste se stali členy akademické obce a způsob, kterým přistupujete k vlastní práci a k práci vašich kolegů, se promítá do toho, jakým způsobem vás vnímá akademická, odborná či umělecká komunita.

Porušení etických pravidel (v oblasti autorského práva především) se nemusí projevit pouze na vaší profesní pověsti, ale i na samotném hodnocení vaší práce.

Například pokud nebudete ve své kvalifikační (bakalářské, diplomové, rigorózní, disertační) práci správně používat citace, pravděpodobně nebude vaše práce shledána odpovídající vysokoškolské úrovni.

Pokud porušení cizích autorských práv při tvorbě kvalifikační práce vyjde najevo až poté, co jste získali akademický titul, může být (v extrémních případech stanovených v § 47c ZVŠ) rozhodnuto o neplatnosti vykonání státní zkoušky nebo její součásti nebo obhajoby disertační práce, v důsledku čehož přijmete o svůj akademický titul.

Neberte na lehkou váhu jakékoli porušení akademické etiky!

Jako varování vám může posloužit několik příkladů (Ne)slavných plagiátů na webu akademickaetika.cz.

<https://www.akademickaetika.cz/prirucka-pro-studenty/priklady-znamych-plagiatu/>

2.2 POUŽÍVÁM VLASTNÍ NETEXTOVÝ ZDROJ

V této kapitole se dozvíte více o některých úskalích spojených s užitím vlastních netextových zdrojů, tedy zdrojů, které jste sami vytvořili a jste tedy jejich autory. Poradíme vám také jak chránit vlastní netextové zdroje a jak se bránit v případě zásahu do vašich autorských práv.

2.2.1 Je možné v souvislosti s tvorbou a užitím vlastního netextového zdroje zasáhnout do cizích práv?

V souvislosti s tvorbou a využíváním vlastních netextových zdrojů vám doporučujeme, abyste kromě svých autorských práv zohledňovali i práva třetích osob, zejména právo na ochranu osobnosti, právo na ochranu obchodního tajemství a práva autorská.

2.2.1.1 Jak mohu zasáhnout do cizích autorských práv

Do cizích autorských práv můžete zasáhnout například užitím díla, jehož jste pouze spoluautorem, bez souhlasu ostatních spoluautorů nebo zpracováním cizího díla bez souhlasu jeho autora. V následujících kapitolách se na obě situace podíváme ve větším detailu.

Podmínky užití spoluautorského netextového zdroje

Jak již bylo řečeno na začátku této publikace, všichni spoluautoři mají k dílu spoluautorů společné a nerozdílné autorské právo a s dílem musí nakládat jednomyslně (viz Autor, str. 11 a Autorská práva, str. 13). Pokud tedy chcete ve své studentské práci použít netextový zdroj, jehož jste pouze spoluautorem, a zdroj neužíváte na základě některé ze zákonných licencí, potřebujete získat souhlas všech spoluautorů.

Studentské práce, kterými prokazujete své znalosti, schopnosti a dovednosti, zejména tzv. kvalifikační práce (bakalářské, diplomové, disertační), však musí být výsledkem vaší vlastní autorské (nikoliv spoluautorské!) tvorby, mají-li vést ke splnění vašich studijních povinností.

Podmínky užití netextového zdroje, který jsem vytvořil zpracováním cizího zdroje

Pokud jste vlastní netextový zdroj vytvořili zpracováním cizího díla, věnujte pozornost tomuto oddílu. Zpracováním v autorskoprávním smyslu je myšlena tvůrčí úprava autorského díla jiného autora, která vede ke vzniku nového díla, jež samo naplňuje znaky autorského díla (viz Autorské dílo, str. 8). Zpracováním původního díla vznikne dílo nové, které by však bez původního díla nevzniklo. Takové dílo **je dílem odvozeným**.

Odvozeným dílem **je** například:

*Filmové ztvárnění detektivního románu Není kouře bez ohýnku od Agathy Christie.
Překlad knihy Problém tří těles z čínského do českého jazyka.*

Odvozeným dílem **zpravidla nebude** například:

Překlad návodu na pračku, protože samotný návod na pračku nenaplňuje znaky autorského díla.

Cizí dílo můžete zpracovat, aniž byste zasáhli do autorských práv autora původního díla, v případě, že:

1. původní dílo je dílem volným (viz Volná díla, str. 21) nebo
2. původní dílo takto užijete:
 - a) v rámci volného užití (viz Volná užití, str. 21) nebo
 - b) na základě některé ze zákonných licencí (viz Zákonné licence, str. 22) nebo
 - c) na základě smluvní licence (viz Když potřebuji souhlas autora nebo jiného nositele práv, str. 33).

Pokud původní dílo zpracujete a užijete bez oprávnění (viz body a) a b) výše), dojde ke vzniku odvozeného autorského díla (např. překladu) a vašich autorských práv k němu, **současně ale také k neoprávněnému zásahu do práv autora původního díla** (§ 11 odst. 3 AutZ).

Pro ilustraci:

***Díla** Williama Shakespeara jsou již autorskoprávně volná, protože je jejich autor několik století po smrti a majetková autorská práva k jeho dílům již netrvají. Kdokoli tak může vytvořit jejich vlastní překlad, zfilmovat je, přetvořit je v román či jiným způsobem zpracovat.*

***Překlady** Shakespeareových děl od prof. Hilského (jako díla odvozená) jsou však stále autorskoprávně chráněny. Pokud byste je chtěli zpracovat (použít jako scénář k filmu, vytvořit audioknihu apod.), musíte k tomu mít souhlas autora (nejde-li o volné užití díla, tj. nevýdělečně pro vaši osobní potřebu) či využít některou ze zákonných licencí umožňující takové zpracování díla.*

Pokud bude kniha Problém tří těles nejprve přeložena z čínštiny do angličtiny a teprve poté z anglického překladu do češtiny, bude český překlad zpracováním jak původního čínského znění, tak i anglického překladu. Dojde tak k **řetězovému zpracování** a oprávnění bude potřeba k užití všech zpracovávaných děl.

Podle Důvodové zprávy k autorskému zákonu (1999, str. 60): „**Od zpracování je nutno přísně odlišit užití pouhého námětu jako takového k vytvoření díla jiného. Na rozdíl od zpracování, užití pouhého námětu (myšlenky) obsaženého v cizím díle k vytvoření nového díla je volné a není tedy vázáno na souhlas autora, z jehož díla byl námět použit.**“ Námět díla sám o sobě ani myšlenka samotná totiž nejsou autorskoprávně chráněny (§ 2 odst. 6 AutZ).

V souvislosti se zpracováním cizích děl je dobré zmínit **zákonou licenci pro karikaturu a parodii** (viz Zákonné licence, str. 22), ke které by měla pod vlivem práva EU přibýt ještě pastiš. Pastiš je speciální druh díla, které vzniklo navázáním na jiné dílo nebo jeho napodobením. Při tvorbě pastiše autor vychází z některých pro napodobované dílo výrazných prvků.

Jako příklad můžeme uvést díla, která vznikla navázáním na příběhy sira Arthura Conana Doylea o detektivu Sherlocku Holmesovi. Řada autorů využila postavu tohoto hrdiny ke zpracování vlastních příběhů.

Od zpracování **cizího autorského díla** je třeba odlišovat **pořízení rozmnoženiny cizího autorského díla a nakládání s ní**. O pojmu rozmnoženina a možnostech jejího pořízení se dozvíte více v kapitole Rozmnoženina/reprodukce autorského díla, str. 19.

Když pořídíte rozmnoženinu cizího autorského díla, zpravidla nevznikne nové autorské dílo, protože rozmnoženina obvykle nebude výsledkem vaší tvůrčí duševní činnosti. Výjimečně, pokud se k pořízení rozmnoženiny postavíte kreativně, např. vlastní rukou překreslíte obrázek a dáte při tom průchod své osobitosti, může vzniknout tzv. autorské dílo odvozené. Vaše činnost vedoucí ke vzniku odvozeného autorského díla pak nebude jen pouhým rozmnožením, nýbrž i zpracováním cizího autorského díla, pro které musíte mít oprávnění.

2.2.1.2 Ochrana osobnosti

Při tvorbě/pořizování vlastních netextových zdrojů pamatujte na to, že každý člověk má právo na ochranu své osobnosti. Ochrana se vztahuje zejména na život a důstojnost člověka, jeho zdraví, podobu, jméno, vážnost, čest, soukromí a projevy osobní povahy. Zasáhnout do osobnosti člověka můžete jen s jeho svolením, výjimečně i bez jeho svolení v případech, kdy vám to dovolí zákon.

Pro ilustraci:

Představte si, že chcete pro účely své studentské práce někoho vyfotografovat nebo natočit. Osoba, kterou chcete zachytit, má ústavní právo na ochranu osobnosti, mimo jiné právo na ochranu své podoby a projevů osobní povahy. K pořízení a použití podobizny (např. fotografie) i zvukového nebo obrazového záznamu, z nichž je možné určit totožnost dotyčné osoby, proto potřebujete její svolení.

Výjimečně, v zákonem stanovených případech, se obejdete i bez svolení. V případě **školních prací** můžete zvážít **výjimku** podle § 89 OZ, podle které je možné podobiznu nebo zvukový či obrazový záznam bez svolení zachycené osoby pořídit nebo použít přiměřeným způsobem k vědeckému nebo uměleckému účelu.

Pro využití výjimky platí obecné pravidlo, že nesmí být využita nepřiměřeným způsobem v rozporu s oprávněnými zájmy dotčené osoby.

§ 90 OZ

Oprávněným zájmem je například:

1. Zájem na ochraně soukromí – uvedená výjimka vás tedy určitě neopravňuje ke vstupu do soukromých prostor, ke sledování soukromého života někoho jiného, ani k pořizování zvukových nebo obrazových záznamů o jeho soukromém životě.
2. Zájem na zachování lidské důstojnosti – na základě uvedené výjimky nemůžete pořizovat nebo šířit ani fotografie nebo zvukové či obrazové záznamy, které by snižovaly něčí důstojnost.

Kdybyste chtěli pro svou studentskou práci vyfotografovat osobu, která vystoupila veřejně v záležitosti veřejného zájmu (např. politika, který z pódia na náměstí veřejně vyzývá občany ke třídění odpadu), její svolení také nepotřebujete, protože jde o další zákonnou výjimku (§ 88 odst. 2 OZ). I pro tuto výjimku ale platí, že nemůže být využita nepřiměřeným způsobem v rozporu s oprávněnými zájmy dotčené osoby (§ 90 OZ).

Popis výjimek je dost obecný a vyhodnocení možností jejich použití bude vždy záviset na okolnostech konkrétního případu, proto je vždy jistější získat svolení dotčených osob než se spoléhat na výjimky.

Případné svolení s pořízením a užitím záznamu či rozmnoženiny fyzické osoby nemá stanovenou pevnou formu, může se jednat jak o ústní dohodu, tak i o písemné prohlášení dotčené osoby.

Pro ilustraci:

*Pokud pořídíte fotografii ulice v centru města (např. turistickou), na které bude zachyceno více **neidentifikovatelných** osob, nevystane z hlediska ochrany osobnosti žádný problém.*

*Komplikace však může nastat ve chvíli, kdy na stejné ulici vyfotíte osobu, která bude na pořízené fotografii **identifikovatelná**. V takovém případě Vám musí vyfocená osoba poskytnout **souhlas** se zachycením své podoby, pokud se nejedná o řádné využití některé z výjimek pro zásahy do práva na ochranu osobnosti.*

*Pro zajímavost doplňujeme, že pokud na zmíněné ulici vyfotíte budovy, nezasahujete tím do autorských práv autorů těchto budov (např. architektů), protože na pořizování záznamu budov umístěných na veřejném prostranství se vztahuje zákonná licence tzv. **svoboda panoramatu**.*

2.2.1.3 Obchodní tajemství

Obchodním tajemstvím jsou konkurenčně významné, určitelné, ocenitelné a v příslušných obchodních kruzích běžně nedostupné skutečnosti, které souvisejí se závodem (míněno podnikáním) a jejichž vlastník zajišťuje ve svém zájmu odpovídajícím způsobem jejich utajení.

§ 504 OZ

Pro ilustraci:

Představte si, že fotografujete nebo natáčíte v prostoru nějaké společnosti a na obrázku nebo na nahrávce zachytíte technologický postup, který tato společnost považuje za své obchodní tajemství. Zveřejnění fotografií a nahrávek ve Vaší studentské práci by mohlo vést k vyzrazení obchodního tajemství společnosti. Pokud by se společnost rozhodla případnou škodu vymáhat, mohlo by Vás to přijít velmi drah.

Doporučujeme vám, abyste si použití konkrétních fotografií ve své studentské práci nechali dotčenou společností předem schválit, a to bez ohledu na to, zda jste získali svolení v prostorách fotografovat.

2.2.2 Jak chránit vlastní netextový zdroj?

Jak zabráním tomu, aby někdo používal mé dílo jako vlastní?

Musím své dílo někam přihlásit, aby bylo autorskoprávně chráněno?

Co mohu dělat, když zjistím, že mé dílo někdo vydává za vlastní nebo jej používá bez mého svolení? Stojí za to, domáhat se v takovém případě svých práv?

Pokud jste vytvořili **vlastní autorské dílo** (ať textové či netextové) a kladete si jednu z těchto otázek, jste na správném místě.

Pokud je váš netextový zdroj autorským dílem, je právně chráněný, a to od okamžiku, kdy je vyjádřen v jakékoliv **objektivně vnímatelné podobě** (§ 9 odst. 1 AutZ). Zopakujme si, že objektivně vnímatelným se dílo stane ve chvíli, kdy je přenesete na papír, zaznamenáte do zvukové nahrávky nebo vyjádříte jiným objektivně vnímatelným způsobem (viz Autorské dílo, str. 8).

Ochranu vašim autorským dílům a autorským právům poskytuje zejména autorský zákon. Ochrana vzniká automaticky ze zákona, aniž byste museli činit nějaké formální kroky, například dílo označit nebo registrovat. Přesto může být v některých případech vhodné určité kroky podniknout, abyste Vaši pozici autora posílili.

Netextovým zdrojům, které nejsou autorským dílem, např. pouhému námětu, myšlence či postupu, autorský zákon ochranu neposkytuje. To ale nic nemění na tom, že vykrádání cizích myšlenek, nápadů a postupů může být neetické.

2.2.2.1 Důkazy v případných sporech o autorství

Jestli vám na ochraně vašeho díla opravdu záleží (například se obáváte, že by někdo mohl vydávat vaše dílo za vlastní), můžete podniknout některý z těchto kroků:

- 🕒 dílo co nejdříve zveřejnit,
- 🕒 uložit je do notářské či advokátní úschovy,
- 🕒 uložit je do úschovy u kolektivního správce,
- 🕒 učinit jiný krok, který vám pomůže prokázat vaše autorství, např. zaslat si dílo e-mailem nebo poštou.

Můžete si také ukládat vývojové fáze díla (různé verze vznikající hudební skladby, průběžné skici výtvarného nebo architektonického díla apod.). Tyto záznamy, stejně jako zveřejnění nebo úschova/zaslání díla, mohou být cenným důkazem ve sporech o autorství.

Dřívější příručky pro scénáristy doporučovaly, aby autor, který posílal scénář do filmového studia, poslal poštou současně jednu kopii v zalepené obálce i sám sobě (a uchoval ji v zalepené obálce i s poštovním razítkem).

V souvislosti s doporučeným zveřejněním autorských děl si připomeňme, že **závěrečné školní práce** (bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní), u kterých proběhla obhajoba, **jsou zveřejňovány povinně** (výjimky viz Autorská práva, str. 13). Zveřejnění v databázi kvalifikačních prací zajišťuje vysoká škola (§ 47b ZVŠ).

2.2.2.2 Označení díla

Často se setkáváme s otázkou: „**Musím své dílo označit ©, aby bylo chráněné autorským právem?**“

V České republice nemá označení © (značka pro copyright) pro vznik autorskoprávní ochrany vašeho díla právní význam. Jak jsme uvedli výše, vaše autorské dílo je právně chráněné již okamžikem jeho vyjádření v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě, a to automaticky ze zákona, aniž byste dílo museli registrovat nebo jakkoliv označovat. Nicméně když své dílo znakem © označíte, určitě tím nic nepokazíte. Dáte tím světu na vědomí, že k dílu uplatňujete autorská práva (deklarujete své autorství) a v případě, že bude někdo chtít vaše dílo legálně užít, usnadníte mu pátrání po nositeli autorských práv.

Své autorství můžete vyznačit i jiným způsobem, například uvedením některého z těchto výrazů: „autor“, „vytvořil“, „autorská práva vyhrazena“ apod., následovaným jménem a příjmením, případně též rokem vzniku díla. Když se rozhodnete vyznačit své autorství znakem ©, můžete tak učinit následovně:

© **Jméno/název nositele(ů) práv, Rok vydání díla**

© Jan Nový, 2010

© Milan Kodíček, Olga Valentová, Radovan Hynek, 2018

Typ netextového zdroje © Jméno/název nositele(ů) práv, Rok vydání díla

Cover Design © Dana Husníková, 2021

Foto © Jan Saudek, 2011

2.2.2.3 Stanovení podmínek užití díla

K ochraně vašeho díla a vašich autorských práv k němu můžete přispět i tak, že při zveřejnění díla jasně definujete podmínky jeho užití. To samozřejmě platí pouze v případě, že chcete užití vašeho díla umožnit. Nejsnadnějším způsobem, jak definovat podmínky užití díla, je zveřejnit dílo pod některou ze standardizovaných veřejných licencí, např. Creative Commons (<https://www.creativecommons.cz/licence-cc/>). Jasně (a v případě Creative Commons licencí i graficky srozumitelně) tím nastavíte pravidla užití, která navíc nemusíte sami vymýšlet. Zahraniční soudní praxe signalizuje, že lze veřejné licence úspěšně vymáhat soudní cestou.

Pro ilustraci:

Německý zemský soud v Berlíně se zabýval případem editorky Niny Gerlach, která pořídila fotografii politika Thilo Sarrazina a umístila ji na web Wikimedia Commons pod licencí CC BY-SA. Licence mimo jiné stanoví, že je při šíření díla potřeba uvádět jméno autora. Žalovaná strana (Německá lidová unie) použila fotografii na svém blogu, aniž by uvedla jméno autorky. Editorka se obrátila na soud, který žalobu uznal a nařídil žalované straně, aby fotografii ze svého blogu stáhla.

2.2.2.4 Ochranná známka

Na okraj ještě doplňme, že některá autorská díla (grafická či zvuková), je možné ochránit i tak, že si je zaregistrujete cestou průmyslově právní ochrany jako ochrannou známku. Platí to pro díla, která splňují požadavky na získání ochranné známky vyplývající ze zákona o ochranných známkách (§ 1a ZOZ). Ochrannou známkou se může stát grafické nebo zvukové označení (např. obrázek, znělka) způsobilé odlišit výrobky nebo služby jedné osoby od výrobků nebo služeb jiné osoby. Ochranné známky se registrují u Úřadu průmyslového vlastnictví, který vede rejstřík ochranných známek dostupný na webu <https://upv.gov.cz/>.

2.2.3 Co dělat v případě neoprávněného užití mého netextového zdroje?

Když někdo neoprávněně užije Váš netextový zdroj (který je autorským dílem), můžete se bránit. Autorský zákon vám přiznává hned několik nároků, které můžete uplatnit (§ 40 a násl. AutZ). Ukažme si jejich využití na konkrétním případu.

Představte si, že společnost XY používá Váš netextový zdroj ke své propagaci bez Vašeho souhlasu. Podle autorského zákona můžete požadovat následující:

1. Zdržení se protiprávního jednání a odstranění jeho následků

V první řadě můžete společnost upozornit, že se dopouští porušení Vašich autorských práv a vyzvat jí, aby Váš netextový zdroj přestala používat (**zdržela se protiprávního jednání**) a stáhla jej z propagačních materiálů (**odstranila následky protiprávního jednání**).

Pokud by Vám (za určitých podmínek) užití Vašeho netextového zdroje společností XY nevadilo, můžete společnost vyzvat k jednání o podmínkách (legálního) užití Vašeho autorského díla.

2. Náhrada vzniklé škody a vydání bezdůvodného obohacení

Pokud Vám zásahem do Vašich autorských práv vznikla škoda, můžete požadovat její náhradu. Škoda by vznikla například, když by Vám společnost XY neoprávněným použitím Vaší fotografie překazila uzavření licenční smlouvy s jinou společností a připravila vás tak o licenční odměnu.

Protože užitím Vašeho díla bez licence (Vašeho souhlasu) se společnost XY na Váš úkor obohatila, můžete na ní vymáhat také vydání **bezdůvodného obohacení** (majetkový prospěch, který někdo získá bez spravedlivého důvodu) ve výši dvojnásobku obvyklé licenční odměny (§ 2991 OZ).

3. Žádost o informace potřebné pro ochranu vašich autorských práv

Po společnosti XY také můžete požadovat informace potřebné pro ochranu Vašich autorských práv, a to například informace o rozsahu, v jakém Váš netextový zdroj užívala: kde, jak dlouho, jakým způsobem, na jakých produktech apod.

4. Přiměřené zadostiučinění

Pokud Vám neoprávněným užitím netextového zdroje vznikla nemajetková újma, máte nárok na přiměřené zadostiučinění (omluvou či finanční náhradou). Nemajetková újma by Vám mohla vzniknout například, pokud by společnost XY užívala Váš netextový zdroj způsobem poškozujícím Vaši dobrou pověst.

5. Určení autorství

Pokud by společnost XY zpochybňovala nebo popírala Vaše autorství (např. vydávala Vaše dílo za vlastní) můžete se domáhat, aby soud určil, kdo je autorem. Pro případ, že vyhrajete, můžete soud požádat, aby rozhodl o uveřejnění rozsudku ve veřejných sdělovacích prostředcích, a to na náklady neúspěšného účastníka.

Závažná porušení vašich autorských práv je možné řešit v rámci přestupkového (§ 105a až 105c AutZ) a/nebo dokonce trestního řízení (§ 270 TZ).

Nebojte se ozvat, když někdo zasahuje do vašich autorských práv. Práva nemáte pouze ke svým hmotným věcem, ale i k výsledkům své tvůrčí duševní činnosti.

Doporučujeme vám, abyste při výběru netextových zdrojů do vaší studentské práce postupovali tímto způsobem:

1. Pokud je to možné, použijte **VLASTNÍ NETEXTOVÝ ZDROJ**.
2. Pokud není vytvoření vlastního netextového zdroje ve vašich možnostech, použijte **NETEXTOVÝ ZDROJ POD VEŘEJNOU LICENCÍ** (např. Creative Commons).
3. Pokud nenaleznete žádný vhodný netextový zdroj pod veřejnou licenci použijte zdroj, který můžete **ŘÁDNĚ OCITOVAT**.
4. Pokud nemůžete využít ani jednu z nabízených variant, **OBRAŤTE SE INDIVIDUÁLNĚ NA NOSITELE PRÁV K VYBRANÉMU ZDROJI A UZAVŘETE S NÍM LICENČNÍ SMLOUVU**.

Závěr

Účelem této publikace bylo nabídnout vám rady a doporučení k tomu, abyste při psaní svých studentských prací využívali netextové zdroje legálně a celkově se seznámili s problematikou používání autorských děl ve svých pracích.

Nebylo v našich silách poskytnout jednoduché odpovědi na všechny otázky, které toto téma otevírá, ani předložit jednoznačné návody na řešení veškerých situací, které mohou nastat. Existuje nespočetné množství různých druhů netextových zdrojů a stejně tak i nespočetné množství způsobů jejich využití. Aplikování autorského práva v praxi není jednoduchou záležitostí, i studovaní právníci vedou často spory o možnostech jeho výkladu. Není výjimkou, že ve sporných případech má poslední slovo až soud.

Pokud byste při rozhovorech se spolužáky zjistili, že ve zde prezentované problematice stále tápete, a pomoc vám nenabídl náš Průvodce ani jiné metodické návody, požádejte vedení vaší školy, aby vypracovalo obdobného průvodce, který bude úzce zaměřen na časté problémy a situace, se kterými se setkáváte ve vašem oboru.

Chcete-li se o dané problematice dozvědět více, níže uvádíme seznam dalších pramenů, díky kterým se do ní budete moci ponořit mnohem hlouběji. Zjistíte pak, jak je složitá a v řadě případů i nejednoznačná.

Ale abychom stále neopakovali, že je vše velmi složité, na úplný závěr uvedeme jedno velmi jednoduché pravidlo, které doporučujeme dodržovat nejen v oblasti autorskoprávní, ale i kdykoli jindy v životě: **„Co nechceš, aby ti činili jiní, nečiň ty jim.“** (Bible, Tob 4,15)

Pokud chcete vědět víc

BENEŠ, Marek, Karel ČADA a kol. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016.

Důvodová zpráva k návrhu zákona o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). In: *Sněmovní tisk 443*. Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, 1999, Vládní návrh zákona o právu autorském - EU. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=3&ct=443&ct1=0>

GOLDSTEIN, Paul a P. Bernt HUGENHOLTZ. *International Copyright: Principles, Law, and Practice*. Oxford University Press, 2013.

Jak citovat [online]. Praha: Ústřední knihovna ČVUT, 2016 [cit. 2021-11-26]. Dostupné z: https://knihovna.cvut.cz/files/VSKP/VSKP_05.pdf

KNAP, Karel. *Práva k nehmotným statkům*. Praha: Codex, 1994.

KOUKAL, Pavel. *Právní ochrana designu: průmyslové vzory, autorská díla*. Praha: Wolter Kluwer Česká republika, 2012.

KOUKAL, Pavel, Matěj MYŠKA, Helena PULLMANNOVÁ, Terezie VOJTÍŠKOVÁ a Jan ZIBNER. *Právo duševního vlastnictví* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2020 [cit. 2022-01-07]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/praf/2019podzim/dusevni_vlastnictvi/web/index.html

KRAMÁŘ, Václav. *Hudební dílo a plagiát pohledem muzikologie a autorského práva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015.

MYŠKA, Matěj, Radim POLČÁK, Jaromír ŠAVELKA, Libor KYNCL a Iveta SVIRÁKOVÁ. *Veřejné licence v České republice: verze 2.0* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2014 [cit. 2022-01-07]. ISBN 978-80-210-7193-3. Dostupné z: https://is.muni.cz/publication/1203341/Myska_et_al._-Verejne_licence_2.0_-_online.pdf

Nová citační norma ČSN ISO 690:2011: Bibliografické citace [online]. Plzeň: Univerzitní knihovna Západočeské univerzity v Plzni, 2011 [cit. 2021-11-26]. Dostupné z: www.iso690.zcu.cz

PILA, Justine a Paul TORREMANS. *European Intellectual Property Law*. 2nd ed. Oxford University Press, 2019.

Příklady známých plagiátů: (Ne)slavné plagiáty. *Akademická etika* [online]. [cit. 2021-11-26]. Dostupné z: <https://www.akademickaetika.cz/prirucka-pro-studenty/priklady-znamych-plagiatu/>

SRSTKA, Jiří, Rudolf LEŠKA, Pavel MATES, Jan BARTÁK, Tomáš DOBŘIHOVSKÝ, Pavel KOUKAL, Petr PRCHAL, František PÚRY, Petra SKŘEJPKOVÁ, Vladimír SMEJKAL, Ivo TELEC, František VYSKOČIL a Petra ŽIKOVSKÁ. *Autorské právo a práva související*. Praha: Leges, 2017.

ŠALOMOUN, Michal. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.

TELEC, Ivo. *Přehled práva duševního vlastnictví*. 2. vyd. Brno: Doplněk, 2007.

TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019.

Výstupy projektů OP VVV a autorské právo: Právní analýza a návrh možného řešení [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2021 [cit. 2021-11-26]. Dostupné z: <https://dl.cuni.cz/wp-content/uploads/opvvv.pdf>

Rejstřík

- autor **11**
 - , souhlas autora **12, 20–22, 31, 33, 45**
- citace malá **23**
 - velká **24**
 - výuková **24**
 - výzkumná **24**
 - licence viz licence zákonné citační
 - bibliografická **26, 28, 29**
 - zkrácená **29**
 - číselná **29**
 - z internetu **30**
- citační norma **26**
- copyright © **52**
- copyrightová strana **36, 43**
- Creative Commons viz veřejné licence
- činnost duševní tvůrčí **8–9, 49, 54**
- databáze veřejná **34, 40**
- dílo **17**
 - autorské **8,**
 - –, rozmnoženina/reprodukce **19**
 - –, volné **21**
 - odvozené **47**
 - školní **18**
 - umělecké **8, 10**
 - vědecké **8, 10**
 - zveřejněné **22**
 - , jedinečnost **10**
 - , označení viz ©
 - , užití **15–16, 31, 52**
- ikony navigační
- licence **19**
 - smluvní **19, 33, 48**
 - zákonné **19, 37**
 - –, citační **23, 40**
 - individuální **34**
 - nevýhradní **35–36**
 - veřejné **25, 34, 36, 38, 41–42, 52**
 - výhradní **35**
- licenční podmínky **35**
- licenční smlouva **33–34, 36**
- nástroje citační **27**
- netextový zdroj **6, 20**
 - – cizí **20, 33**
 - – vlastní **47, 51**
 - – –, ochrana **51**
 - – –, neoprávněné užití **53**
 - – spoluautorský **47**
- nosič **17**
- obchodní tajemství **50**
- ochranná známka **53**
- ochrana osobnosti **49**
- pojmové znaky díla **9**
- porušení autorských práv **45**
- práce studentská **6**
 - kvalifikační **6**
 - seminární **7**
- práva autorská **13**
 - – osobnostní **13**
 - – majetková **15**
 - –, výjimky **21**
 - –, omezení **21**
 - cizí **47**
 - , nositel **20, 33**
- prospěch hospodářský **15**
 - obchodní **15**
- seznam ikon **7**
 - zkratk **7**
- schémata rozhodovací **33, 41, 44**
- spoluautor **11,**
- svoboda panoramatu **31, 50**
- tajemství obchodní **50**
- test třístupňový **21**
- užití volné **21**
 - díla umístěného na veřejném prostranství **31**
 - díla vedlejší **31**
- výstupy publikační **7**
- zákon autorský (AutZ) **7**
 - občanský (OZ) **7**
 - o ochranných známkách (ZOZ) **7**
 - o vysokých školách (ZVŠ) **7**
 - trestní (TZ) **7**

PRŮVODCE

legálním užíváním obrazových
a jiných netextových zdrojů

JAK TO DĚLAT SPRÁVNĚ

Vydala Vysoká škola chemicko-technologická v Praze,
Technická 5, 16628 Praha 6 v roce 2021

Počet stran: 58

Návrh obálky, sazba a grafická úprava: MgA. Zuzana Oharek Bahulová, Ph.D.

Typo: Ing. Šárka Vršníková

Redakce: Ing. Šárka Vršníková

Vydání: první

Jedná se o elektronickou publikaci ve formátu .pdf

Použiju ještě někdy tohoto průvodce?

„Opakovaně“²

ISBN 978-80-7592-115-4 (pdf)
ISBN 978-80-7592-114-7 (brož., B5)
ISBN 978-80-7592-123-9 (brož., A4)